Влада — Радам!

Голос України

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 2 ◆ Четвер, 3 січня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

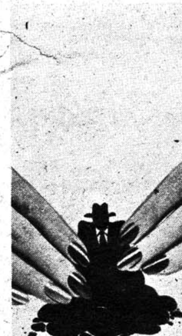
Непогано живеться пристарілим у показовому будинку для одиноких. А як поза ним!

Читайте на 7 стор.

Кілька молодих людей від щирого серця хотіли добра і щастя своєму народові. Проте згодом опинилися за гратами.

Про цю історію читайте на 12—13 стор.

Якщо ви хочете поглибити свої знання інтимного життя, якщо бажаєте дістати добрі поради фахівців, загляньте в Катеринину вітальню на стор. 14—15.

ЄДИНЕ, ЩО МИ ПО-СПРАВЖНЬОМУ МАЄМО СЬОГОДНІ, ЦЕ ВОНА, НАША МОЛОДЬ. І ТІЛЬКИ В НІЙ — НАДІЯ НА МАЙБУТНЄ ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІЇ.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

Інформаційний кур'єр: Телетайп. Телекс. Телефакс

Напередодні Нового року у селі Старий Угринів Калуського району невідомими особами зруйновано пам'ятник Степану Бандері, який було тут встановлено у жовтні 1990 року з дозволу місцевої влади. Вибуховий пристрій був такої сили, що в навколишніх будинках повилітали вікна, пошкоджено також побудовану неподалік молитовну капличку.

У перший день нового року в зарубіжне турне вирушив заслужений колектив Української РСР ансамбль пісні і танцю Червонопрапорного Київського військового округу. За два місяці він дасть понад 50 концертів у 34 містах Франції, Бельгії і Швейцарії. У творчому багажі артистів — російські і українські народні мелодії, військові марші, сучасні похідні і маршеві пісні, романси.

Президент Іраку Саддам Хусейн оголосив, що його армія «завершила розгортання на фронті ще 250 тисяч солдатів». Згідно з його заявою, переданою по іракському телебаченню, тепер на кордоні з Саудівською Аравією зосереджено 60 іракських дивізій «на випадок нападу Сполучених Штатів та їх союзників». Про це повідомляє з Багдада агентство Франс Пресс.

ОТТАВА. Міністр закордонних справ Канади Дж. Кларк оголосив, що першим генеральним консулом Канади в Києві буде Нестор Гайовський. Він відкриє консульство на початку наступного року. У свою чергу, СРСР відкриє своє нове представництво в Торонто. Тепер у Канаді працюють два консульства — в Оттаві і Монреалі.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Головний редактор Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:

Олександр БІЛИК заступник редактора

Анатолій ГОРЛОВ заступник редактора

Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ член-кореспондент АН УРСР

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ

Леонід САМОЙЛЕНКО заступник редактора

Борис СИДОРЕНКО заступник редактора

Анатолій СОЛОНСЬКИЙ

Віталій СУДДЯ відповідальний секретар

УКРАЇНА — БІЛОРУСІЯ: КРОКИ НАЗУСТРІЧ

29 грудня, напередодні Нового року, підписано Договір між Україною і Білорусією.

Цей документ, скріплений підписами Голови Верховної Ради УРСР Л. М. Кравчука та Голови Верховної Ради БРСР М. І. Дементея, вивів суверенні республіки-держави на якісно новий рівень відносин, замкнув, так би мовити, трикутник договорів між слов'янами — Україною і Росією та Білорусією і Росією. Народи, для яких ще здревна колискою була Київська Русь, сказали своє слово про те, з чого ж починати Союз.

Важко зараз з'ясувати, кому першому прийшла в голову ідея розвивати горизонтальні зв'язки. Зрозуміло одне, що народилась вона через безвихідь, у надрах трудових колективів, котрі почали шукати порятунку від згортання виробництва, зривів його через брак сировини, матеріалів, комплектуючих тощо. Коли старі структури виявили свою безпорадність, ідея горизонтальних зв'язків стала політикою урядів і парламентів суверенних республік.

Кажуть, під Новий рік збуваються мрії. Договір між Україною і Білорусією більше, ніж мрія, він реальність, хоча багато з того, що ним обумовлено, ще треба зробити. Впродовж десяти років парламенти і уряди звірятимуть по ньому свої кроки. Сторони зобов'язалися утримуватися від дій, котрі можуть завдати збитків їх державному суверенітету, висловилися за розвиток рівноправного і взаємовигідного співробітництва своїх народів і держав у галузі політики, економіки, освіти, культури, охорони здоров'я, екології, науки, техніки, торгівлі, у гуманітарних та інших галузях. Україна і Білорусія визнають і поважають територіальну цілісність республік у нині існуючих кордонах.

— На плечі наших народів, — зазначив, зокрема, у промові перед підписанням Договору М. І. Дементей, — важким тягарем лягла катастрофа Чорнобиля. І, як було вже не раз у нашій спільній багатовіковій історії, ми знову зв'язані однією бідою. Ми маємо її подолати. А тому у Договорі ми зобов'язуємося докладати спільних зусиль в усіх аспектах діяльності по мінімізації наслідків аварії, у тому числі й на міжнародному рівні.

Україна і Білорусія підтвердили свою прихильність цілям і принципам Статуту Організації Об'єднаних Націй, а також хельсінкського Заключного акта, Паризької Хартії для нової Європи та інших документів Наради з безпеки і співробітництва в Європі. Визнаючи це, республіки ще раз дали зрозуміти, що вони як одні із засновників ООН не становлять загрози світу.

Після підписання Договору Л. М. Кравчук, зокрема, сказав:

— Девальвація різних планів і документів минулих часів настільки глибоко проникла у свідомість людей, що і зараз дехто скептично ставиться до них, мовляв, знову є чиясь вказівка налагоджувати горизонтальні зв'язки. Ні. Саме життя диктує, з чого закладати фундамент Союзу. Ці договори є цеглинами його. Їх не треба руйнувати. До них слід підійти з повагою, розумно. Тільки тоді шлях до нового Союзу буде відкритий. Якщо ж сказати: те, що ви зробили, не годиться, є, мовляв, вищий рівень зв'язків, від центру, тоді справи не буде. Буде ігнорування волевиявлення народів.

У полеміку з цього приводу з Головою українського парламенту вступив журналіст ТАРС. Він заявив: «Я росіянин, народився на Україні, живу в Білорусії і відчуваю себе емігрантом, бо кожна республіка оголосила свій суверенітет. Я не хочу цього. Мене не влаштовує він ні в українській, ні в білоруській, ні в російській формі...»

Суверенітет: від декларації до реальності

— Ми не навчилися, — відповів на це Л. М. Кравчук, — бачити кореневі системи життя суспільства. Гостро, навіть трагедійно, сприймаємо, коли десь на мітингу вигукують: геть українців, геть росіян. А треба дивитись в корінь. Чи в колективах і родинах говорять про це? Там взаємини людей не залежать від національності.

І це справді так. Ось кілька інтерв'ю, котрі я взяла у перехожих в центрі Мінська.

В. П. Алексєєнко: я українка, живу в Білорусії. Моя подруга Ірина Іванівна Родіонова — росіянка, працюємо разом. Ніколи національне питання у нас не поставало. У Білорусії всі одне до одного ставляться як рідні до рідних. Та й що нам, слов'янам, ділити?

І. І. Родіонова: у нас ніколи національної різниці не відчувалося. А те, що Україна і Білорусія підписали Договір, — це добре.

Дмитро Тинтарєв, студент політехнічного інституту: за національністю я білорус, але яке це має значення? Головне, щоб люди спілкувалися і розуміли одне одного...

М. А. Фальгін: мені 84 роки, багато бачив на своєму віку. На жаль, я не знаю своєї рідної мови, єврейської, а от білоруську полюбив, як і білорусів, вони дуже добрі і чуйні.

Після цих інтерв'ю згадалася мені кінцівка промови Голови нашого парламенту перед підписанням Договору: «Добре, що ми зібрались і сказали: хлопці, сябри, давайте перестанемо плакатися, називати себе останніми словами і говорити, що ми ні на що не здатні, що у нас все погано, все розвалюється, що від передкризового стану ми перейшли до розвалу. Так декому хочеться назвати цей період у нашій історії. Ми маємо великі потенціальні ресурси, трудолюбиві народи, природні та інтелектуальні багатства, ми можемо спрямувати життя на шлях прогресу. І ми маємо показати приклад цього руху».

* * *

Під час цього першого візиту державно-урядової делегації України міністр закордонних справ УРСР А. М. Зленко та міністр закордонних справ БРСР П. К. Кравченко підписали Угоду. Цей документ сприятиме співробітництву на ниві гуманізації міжнародних відносин, зміцненню нового політичного мислення.

У переговорах під час підписання Договору взяли участь заступник Голови Верховної Ради УРСР В. Б. Гриньов, голови постійних Комісій М. О. Шульга, В. О. Яворівський, заступник голови Комісії А. В. Корнєєв, секретар постійної Комісії О. О. Мороз, керівник Секретаріату Верховної Ради УРСР М. Г. Хоменко, заступник Голови Ради Міністрів УРСР народний депутат СРСР В. З. Борисовський, народні депутати республіки — голова Чернігівської обласної Ради В. Т. Лісовенко та голова Житомирської обласної Ради В. Г. Федор інші офіційні особи. Делегація поклала квіти біля підніжжя Кургану Слави.

З білоруської сторони переговорах взяли участь Перший заступник Голови Верховної Ради Білорусії народний депутат СРСР С. С. Шушкевич, заступник Голови Верховної Ради В. І. Шеладонов, Голова Ради Міністрів БРСР, народний депутат СРСР В. Ф. Белич, заступник Голови Ради Міністрів БРСР М. М. Костиков, голови Комісій М. О. Слєпньов, Д. П. Булахов, В. Г. Гаркун, І. М. Каратченя, заступник голови Комісії Г. І. Козлов, начальник Секретаріату Верховної Ради БРСР О. П. Антипенко, керуючий справами Ради Міністрів БРСР М. Т. Попко, інші офіційні особи.

Світлана ПИСАРЕНКО, спеціальний кореспондент «Голосу України».

Адреса редакції:
УРСР, 252047
Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955.
Тираж 172.500.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 60 коп.

УВАГА!

У зв'язку з технологією випуску газети другий «зошит» (9—16 стор.) вкладено між 4 і 5 сторінкою.

ПРИВІТАННЯ

Прем'єр-міністра Баварії д-ра Макса Штрайбля

Grußwort des Bayerischen Ministerpräsidenten Dr. h. c. Max Streibl

Майже рік тому, 29 січня 1990 року в Мюнхені була підписана спільна заява про партнерське співробітництво між Баварією і Україною. Таким чином нам хотілося перевести стрілки на те, щоб з баварсько-українських зв'язків, які вже існували досі, розвинулося сплетіння економічних, наукових, культурних і особистих стосунків, що створить міцні узи дружби між нашими країнами.

Але партнерство — то й підтримка у скрутні часи. Тому в рамках акції допомоги Радянському Союзу основну увагу Баварія зосереджує на допомозі населенню України.

Засвідчуючи хороші відносини між нашими країнами, я охоче вітаю нову щоденну газету «Голос України». Взаємне пізнання історичних традицій і культурного багатства, знання духовно-наукового потенціалу, розуміння країни й людей є передумовою поваги і дружби між народами. Як газета з широким регіоном розповсюдження, «Голос України» може зробити свій внесок у забезпечення співробітництва між землею Баварія і Українською Радянською Соціалістичною Республікою і поглиблення наших хороших взаємин.

Бажаю всім співробітникам газети великих успіхів у їх праці.

Мюнхен.

Від колективу редакції газети «Молода Галичина» (Львів) редактор, народний депутат України

Михайло БАТІГ.

Вітаємо редакцію, усіх читачів «Голосу України» з виходом першого номера газети. Сподіваємося, що голос цей буде чистим і щирим і його почують у цілому світі.

Колеги! Нехай на сторінках вашої газети завжди бракує місця для міжпартійних боїв і амбіцій. Нехай кожен газетний номер і кожен виступ буде цеглиною майбутньої суверенної Української держави.

МУЖНІЄМО Ж...

Помітки парламентського кореспондента на полях записника під час другої сесії Верховної Ради УРСР

Все змішалося в Домі нашім: велике і дрібне, серйозне і смішне, праця і пусте марнослів'я. Ось такі контрасти спадають мені на думку, коли згадую другу сесію Верховної Ради України, яка щойно скінчилася, і депутати, стомлені трудом праведним, роз'їхалися по домівках. Щоправда, роз'їхалися — теж слово надто слабке. Бо вони буквально розлетілися у всі боки, навіть не дочекавшись кінця останнього дня роботи: напутні слова Голови Верховної Ради Л. М. Кравчука при закритті сесії фактично падали у напівпорожній зал.

Це — теж риса отого невловимого переходу від великого до смішного, чим ми були щедро почастовані на сесії. Адже багато депутатів навчилися так невловимо зникати з пленарних засідань, що телеоператорам доводилося проявляти неабиякий хист, мобілізувати усю силу свого таланту, аби показати на екрані заповнений зал. Правда, десь уже під кінець і вони стомилися від змагання з пустуючим залом і відверто почали натомість підловлювати високих народних посланців за вивченням газет або навіть у стані тихого, мирного сну...

Або ось ще один штрих. Поважні наші міністри, коли сесія нарешті затвердила бюджет 1991 року, покинувши свою урядову ложу, у кулуарах тиснули один одному руки, обнімалися, а обличчя сяяли такою радістю, ніби якесь союзне відомство підкинуло їм дотацію у кілька мільярдів карбованців. Оця їхня, ледь не дитяча радість пояснюється дуже просто: вони так стомилися, чекаючи цього рішення, вони так скучили за роботою (а відсутність затвердженого бюджету буквально паралізувала їхню діяльність), що день, коли бюджет прийшов у дію, міністри ладні були відзначити у своїх календарях червоним кольором.

Міністри чекали. Заводи, фабрики, колгоспи теж чекали. А законодавці день у день змагалися в ораторському мистецтві.

Що було, то було. Однак було б надто несправедливим зводити все до іронії. Бо поряд з багатьма недоречностями народні депутати добре-таки прокотили вперед свого важкого воза. Якщо у жовтні вони весь час тупцювали навколо нього, не знаючи, з якого боку дишло, але напевно знаючи, що під гору воза скинути легше, то в кінці листопада—грудня колеса його розкрутилися, як маховик, причому, у бік гори.

Давайте тільки кинемо погляд на пакет законопроектів, які одержав народ останнім часом: **концепція переходу до ринкової економіки, закони про пріоритетний розвиток села, ціноутворення, місцеві Ради, річний бюджет, земельну власність, про міліцію.** Та колись раніше така праця зайняла б цілі роки!

А підготовка нової Конституції, а робота над Союзним договором, а налагодження горизонтальних зв'язків між республіками й підприємствами?

Не забудьмо й те, що у ці місяці Декларація про державний суверенітет республіки, минувши період загальної депутатської ейфорії, почала, хоч повільно, але наповнюватися реальними ознаками життя. Давайте згадаємо, наприклад, хоча б те, як йшло вперте намацування розподілу повноважень між Центром і республікою, як ми самовіддано захищали свою суверенність, коли Союз видавав окремі законодавчі акти, які входили в суперечність з республіканськими законами.

Гадаю, що добре прислужилася робота депутатів для утвердження спокою і злагоди на Україні, коли була замінена 49 стаття нашої Конституції, яка законодавчо утвердила багатопартійність у республіці, або 71 стаття, що захистила нашу слабку поки що демократію.

Все це робота велика і виснажлива. І за неї треба тільки полякувати — і тим, що сиділи в залі, і тим, хто за столом президії вів одчайдушну боротьбу із стихією, яка то хвилями накочувалася із залу на президію, то відступала назад під стоїчною терплячістю, а, часом, і прекрасними дотепами Л. Кравчука, І. Плюща, В. Гриньова. Згадаймо в останні дні — «Так, все ясно, голосуємо. Натискуйте всі на кнопку «за» — Л. Кравчука або «Відійдіть від мікрофона, хоч ви й з Дніпропетровська» — І. Плюща.

Не знаю, як хто, а я залишав зал Верховної Ради, який спорожнів на час парламентських канікул, з добрим настроєм. Мені здалося, що все-таки в останні тижні ота спопеляюча конфронтація між окремими депутатами й групами, яка спустошувала серця всього, не біймося узагальнень, нашого народу, таки знайшла свій перелив у спільну конкретну працю.

Зрештою, затихання протистоянь у парламенті — це відбиття настрою народу, який стомився від конфліктів, протистоянь, гучних мітингів, демонстрацій, голодувань, відкидає усе, що зветься піною демократії. Люди хочуть спокою, праці, швидкого виходу з економічної і політичної кризи.

Мати хоче тиші для своєї дитини. Мати прагне бачити сім'ю у праці й достатку.

Всі ми — діти своїх матерів. Тож прислухаймось до биття їхніх сердець.

Анатолій КРАСЛЯНСЬКИЙ.

Думай, депутате, думай перш, ніж натиснути кнопку. Можливо, саме в цю хвилину ти вирішуєш долю народу.

Такі картинки не раз виникали перед Верховною Радою України. Не будемо докопуватися, кого цього разу люди підтримують, а кого — картають. Подобається це нам чи ні, але це голос народний, і з ним рахуватися треба.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

КОРОТКО З ЛИСТІВ

Надрукуйте перелік партій, течій та рухів, які нині є на Україні. А також хотів би знайти в газеті цікаві матеріали з життя народу під рубрикою «Наша історія».

Б. ДЕМЧУК.
Коломия.

Я комуніст з 1960 року... Мої ідейні переконання — справжнього комуніста, ленінця, і мене ніхто на землі не змусить зректися цих ідей, бо ці ідеї невмирущі...

О. РЕП'ЯХ.
Лукашево
Запорізького району
Запорізької області.

Малюнок
Сергія Федька.

Хто є хто

«ЩОБ НАМ ЛЮДИ ПОВІРИЛИ...»

ДУХОВ Борис Інокентійович, Залізничний виборчий округ № 7, м. Київ, росіянин, 1937 року народження, член КПРС. Працює начальником Військової академії протиповітряної оборони сухопутних військ імені маршала Радянського Союзу О. М. Василевського. Закінчив Київське вище артилерійське училище та Військову академію Генштабу Збройних Сил СРСР. Генерал-полковник.

— Борисе Інокентійовичу, з чого б ви почали розповідь про себе?

— Народився в Сибіру. Батько репресований, виховували мене бабуся, народ, армія, комсомол, партія. Закінчив військове училище в Києві, а по тому служив у різних точках і гарнізонах нашої Батьківщини аж до призначення знову в Київ.

— Україна стала вашою другою Батьківщиною?

— Безумовно.

— Сьогодні дуже багато розмов про військово-промисловий комплекс, який, мовляв, посилився в усьому світі, в тому числі й у СРСР. Ви вважаєте себе його представником?

— Ні, не вважаю. Моїм завданням і завданням академії є підготовка кадрів для військ протиповітряної оборони. Ми не замовляємо зброї і не виробляємо її. Наша турбота — люди.

— А як, на вашу думку, співвідносяться демократія з військовою дисципліною? Адже говорять про те, що демократія має прийти й в армію...

— Армія — це частина суспільства, не треба цього забувати. І в ній теж іде процес демократизації. За останній час з'явився, наприклад, такий демократичний інститут, як офіцерські збори. Мета їх — відродити колишню офіцерську славу й честь, протистояти фактам протекціонізму в армії, забезпечити соціально-правову захищеність офіцерів, їхніх сімей, контролювати, щоб підвищення по службі відбувалося не за дзвінками «згори», а за професійними якостями тощо.

У військових закладах почалося призначення на посади після конкурсу...

— Тобто демократія, на вашу думку, не заважає зміцненню військової дисципліни?

— Навпаки — допомагає. Сьогодні вже практикується в хороших міцних військових колективах, що питання відпустки солдатам строкової служби вирішують не офіцери, а самі колективи. Солдати краще знають: хто є хто в армії.

— Про відродження честі офіцерського корпусу як гордості нації сьогодні теж багато говорять. Ви могли б викликати на дуель негідника?

— Сьогодні вона можлива тільки на словах...

— А якби дозволили?..

— Честь свою й гідність врятую — це точно. Але ж ми будуємо правову державу, то, вважаю, до шпаги й пістолета не дійде. Та й не стрілятися сьогодні треба. Особливо нам, депутатам. Нам необхідно виробляти такі закони, щоб нам люди повірили.

— Можна кілька слів, так би мовити, для світської хроніки: ваша сім'я, улюблений поет, письменник, художник?..

— Дружина працює бібліотекарем, дітей нема. Живемо дружно. Дуже люблю Льва Толстого і Тараса Шевченка. Це — якщо кілька слів...

— Борисе Інокентійовичу, сьогодні армію нерідко лають, вживаючи непарламентські вирази. Чим, на вашу думку, солдат відрізняється від солдафона?

— Солдафон — це вульгарне поняття, і вживають його ті, хто ніколи не служив в армії. Іноді так називають тих, хто дійсно цього заслуговує, — хамів, нечем. Чого гріха таїти, є такі люди серед військових, хоча ми з ними й боремося, до речі, за допомогою громадськості.

А наш справжній солдат завжди був чесним, відданим Батьківщині, порядним. Багато чого солдатові дає армія. Тому я ніколи б не порівнював солдата і солдафона. Це — різні поняття.

Розмову вів спецкор «Голосу України»
Володимир СКАЧКО.

Фото Валерія ОВЧИННИКОВА.

Факт і коментар

А ТЕПЕР СПИСАЛИ ПОМПОЛІТІВ

З першого січня судна радянського Дунайського пароплавства виходять у рейси без перших помічників капітанів — помполітів. Таке рішення прийняла рада пароплавства.

От що сказав з цього приводу начальник пароплавства **П. Чехов:**

— Дебати щодо ліквідації інституту перших помічників капітана велися не один рік — як у трудових колективах, так і в Міністерстві морського флоту СРСР. На недавньому засіданні ради колективу справедливо говорилося, що маємо більше довіряти капітанам, зокрема у виховній роботі серед підлеглих, не перекладаючи це на когось. Ми вислухали думки кількох екіпажів. Усі вони за те, щоб повноваження, якими наділялися перші помічники, взяли на себе безпосередньо капітани. Це, вважаємо, піде на користь справі.

Працівників, що звільнилися, влаштовуємо за фахом, для бажаючих налагодили перекваліфікацію.

Георгій ВОРОТНЮК,
власкор «Голосу України».
Ізмаїл,
Одеська область.

ХАРАКТЕРНИКИ

Цим започатковуємо нову рубрику — про людей, чия сутність і доля вкладається у певну яскраву формулу, навіть просто в ім'я (а, це — той...) — і одночасно не вкладається в суто буденні виміри. Таких мало, але їх куди більше, ніж здається. Колись їх називали характерниками, тепер часто звуть просто диваками. Теж непогано, бо за кожним справді стоїть диво.

ІЗ ШТИРНАДЦЯТИ СТЕПАНІВ

Він усе життя живе отут, у селі Жовтневому, колишній Жидівській Греблі, в оцій самій невеличкій хаті. Хата як хата, якої ще треба дідові та бабі, та онукам на літо, і не було б у тім нічого незвичайного, аби не факт, що Степан Йосипович Биченко — майстер з Божої ласки, і хату міг би собі поставити зовсім не таку. Але тут вже втрутилася доля: вони жили й господарювали удвох з батьком, крутились так, що де там думати про нову хату чи й про себе. Навіть оженитися йому довелося зовсім ще хлопцем. Затим війна. Фронт до Попельні дійшов швидко, молодого шофера не встигли й до військкомату викликати, відступаюча армія просто забрала його з собою. Отак, як був, у цивільному, з колгоспною полуторкою, він дійшов аж до Волги, тільки там переодягнувся в солдатське. Кажуть, характерників бере не всяка куля, лиш зачарована, отак і з ним. За всю війну, один Сталінград чого вартий, жодної подряпини, однак двоє поранень чоловік має. Одне — довоєнне: потрапив на маневрах під дилетантську кулеметну чергу. Друге — повоєнне: геть знівечила руку циркулярка, коли робив щось для сусіда. А на війні... У тій автоколоні, що відступала з Попельні до Волги, було їх штирнадцять Степанів, і лиш п'ятнадцятий шофер був не-Степан. І виявився він злішим од кулі: коли вже наступали, опинився під Попельнею першим, зайшов до оцієї хати й навіщось сказав хазяйці, що її Степана вбито, і це звело її, згодом, ще молодою, в могилу. А демобілізований Степан Биченко зостався з малими дітьми, й знов було не до нової хати, ремонтував стару, прихватками, де дощечка, де цеглинка трапиться шоферові на дорозі. А втім, коли треба було щось зробити (окрім просто роботи) — йшли до нього: чи з хатою морока, чи з млином, а то, було, навіть батюшка прийшов, бо щось сталося з куполом храму. Або таке. Якось буря похилила довгий колгоспний корівник. Заходити — страшно, руйнувати — шкода. Прийшов Биченко з кількома хлопцями й без ніякої техніки поставили споруду на місце — за поміччю, як він сам каже, сильних трикутників. Геометрію він не знає (скінчив штири класи), а — відчуває, як ото поети від природи відчувають ритм. Якось зазирнув до шкільних підручників своїх дітей — аж здивувався, до чого все правильно, тільки про сильні трикутники нічого нема, це вже його власний термін, можливо, призабутий складачами підручника геометрії. Йому б поговорити про це з давніми єгиптянами! Степан Йосипович вважає, що у пірамідах нема нічого особливо таємничого — просто люди відчували геометрію, чи там фізику з мех... столі будильник д... городу хтось чужий... мудрився швидко ... ки від кислотних ... чого. У хаті — од... — «Кобзар» Шевч... Що — хата? Стоїт... взимку й прохоло... люблять онуки, бо ...

В...

Попільнянський ... мирщині.

Фо...

Н...
з усіє...

АВТОГРАФ...
КУПЮРОК...

Як повідом... ська правда... риспільського... звикли до то... чі місця — ... обклеєні... гр... самими тро... десятками, ц... підкріплюють... ми.

Стикаютьс... дям в аеро... щодня, готу... говий рейс з... ськими солд... Новобранцям... момен... че... правкі ... к ... чись з рідн... залишають с... фи у вигл... грошей. Мор...

КУПІТЬ КУ...

ХМЕЛЬНИ... річки Збруч, ... танів Горо... відкрито на... родовище ... типу «Нафту... ми експлуат... воно перев... кавецьке у ... і може заб... у санаторно... лексах близ... льйонів хво...

Одночасно... великі запа... риди ... трі... мінералізац... безпечити ... ня як орга... опорн... ... вової ... е...

Загалом ... ні виявлено... довищ різн... що мають ... криття ... комплексів ... ничих куто... ва — за ... рівниками ... лос Україн... може висту... між замовн... органами ...

Оле...

окентійови-
очали роз-
в Сибіру.
ний, вихо-
ся, народ,
партія. За-
училище в
служив у

процес демократизації. За останній час з'явився, наприклад, такий демократичний інститут, як офіцерські збори. Мета їх — відродити колишню офіцерську славу й честь, протистояти фактам протекціонізму в армії, забезпечити соціально-правову

Хто є хто

...Б НАМ ЛЮДИ ...ВІРИЛИ...»

гарнізонах
и аж до
в Київ.
ла вашою
ною?

же багато
ово-промис-
якнй, мов-
усьому сві-
й у СРСР.
його пред-

аю. Моїм
нням акаде-
кадрів для
онної обо-
замовляємо
ємо її. На-
ди.
ашу думку,
емократія з
ліною? Ад-
е, що демо-
н й в ар-

це частина
реба цього
теж іде

захищеність офіцерів, їхніх сімей, контролювати, щоб підвищення по службі відбувалося не за дзвінками «згори», а за професійними якостями тощо.

У військових закладах почалося призначення на посади після конкурсу...

— Тобто демократія, на вашу думку, не заважає зміцненню військової дисципліни?

— Навпаки — допомагає. Сьогодні вже практикується в хороших міцних військових колективах, що питання відпустки солдатам строкової служби вирішують не офіцери, а самі колективи. Солдати краще знають: хто є хто в армії.

— Про відродження честі офіцерського корпусу як гордості нації сьогодні теж багато говорять. Ви могли б викликати на дуель негідника?

— Сьогодні вона можлива тільки на словах...

— А якби дозволили?..

— Честь свою й гідність врятую — це точно. Але ж ми будуємо правову державу, то, вважаю, до шпаги й пістолета не дійде. Та й не стрілятися сьогодні треба. Особливо нам, депутатам. Нам необхідно виробляти такі закони, щоб нам люди повірили.

— Можна кілька слів, так би мовити, для світської хроніки: ваша сім'я, улюблений поет, письменник, художник?..

— Дружина працює бібліотекарем, дітей нема. Живемо дружно. Дуже люблю Льва Толстого і Тараса Шевченка. Це — якщо кілька слів...

— Борисе Інокентійовичу, сьогодні армію нерідко лають, вживаючи непарламентські вирази. Чим, на вашу думку, солдат відрізняється від солдафона?

— Солдафон — це вульгарне поняття, і вживають його ті, хто ніколи не служив в армії. Інколи так називають тих, хто дійсно цього заслуговує, — хамів, нечем. Чого гріха таїти, є такі люди серед військових, хоча ми з ними й боремося, до речі, за допомогою громадськості.

А наш справжній солдат завжди був чесним, відданим Батьківщині, порядним. Багато чого солдатові дає й армія. Тому я ніколи б не порівнював солдата і солдафона. Це — різні поняття.

Розмову вів спецкор «Голосу України»
Володимир СКАЧКО.

Фото
Валерія ОВЧИННИКОВА.

Новини з усієї України

АВТОГРАФ КУПЮРОЮ

Як повідомляє газета «Київська правда», авіатехніки Бориспільського аеропорту вже звикли до того, що їхні робочі місця — шасі, трапи тощо обклеєні... грошима. Так, тими самими трояками, п'ятірками, десятками, що останнім часом підкріплюються ще й купонами.

Стикаються з цим дивоглядам в аеропорту мало не щодня, готуючи літак у черговий рейс за кордон з радянськими солдатами на борту. Новобранцям до останнього момен[illegible] невідомий [illegible] відправк[illegible] к поспіхо[illegible] ощаючись з рідною землею, вони залишають своєрідні автографи у вигляді невитрачених грошей. Мораль? Наша, рідна.

КУПІТЬ КУРОРТ...

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ. У басейні річки Збруч, неподалік села Сатанів Городоцького району, відкрито найбільше у країні родовище мінеральної води типу «Нафтуся». За балансовими експлуатаційними запасами воно перевищує відоме Трускавецьке у шістнадцять разів і може забезпечити лікування у санаторно-курортних комплексах близько чотирьох мільйонів хворих.

Одночасно поруч відкрито й великі запаси бромних хлорид[illegible] трієвих вод [illegible] кокої мінер[illegible]зації, що мо[illegible] забезпечити комплексне лікування як органів травлення, так і опорн[illegible] хового ап[illegible], нервової [illegible]еми.

Загалом же на Хмельниччині виявлено більше десяти родовищ різних мінеральних вод, що мають стати базою для відкриття санаторно-курортних комплексів у одному з мальовничих куточків України. Справа — за підприємливими керівниками та коштами. А «Голос України», на мою думку, може виступити посередником між замовниками та місцевими органами влади.

Олександр ІЩЕНКО,
гідрогеолог.

ПІТІВ

цього при-
пароплавст-

о ліквіда-
ших поміч-
велися не
у трудових

колективах, так і в Міністерстві морського флоту СРСР. На недавньому засіданні ради колективу справедливо говорилося, що маємо більше довіряти капітанам, зокрема у виховній роботі серед підлеглих, не перекладаючи це на когось. Ми вислухали думки кількох екіпажів. Усі вони за те, щоб повноваження, якими наділялися перші помічники, взяли на себе безпосередньо капітани. Це, вважаємо, піде на користь справі.

Працівників, що звільнилися, влаштовуємо за фахом, для бажаючих налагодили перекваліфікацію.

Георгій ВОРОТНЮК,
власкор «Голосу України».
Ізмаїл,
Одеська область.

Новини з усієї України

У ДАЛЕКЕ ПЛАВАННЯ — З БОГОМ

МИКОЛАЇВ. До старих требників довелося недавно звернутися настоятелю місцевого Свято-Никольського собору отцю Валентину. Річ у тім, що в сучасних церковних методиках немає опису ритуалу освячення події, яким супроводжувався колись спуск на воду суден.

Нині давня традиція відроджується на миколаївських верфях. У день, коли корабели заводу «Океан» передавали рибалкам Далекого Сходу плавбазу «Алексей Косоногов», біля заводського причалу і на борту судна звучала церковнослов'янська мова. Відслуживши молебень, отець Валентин благословив екіпаж, скропив святою водою судно, побажавши, щоб його боронив у плаванні заступник моряків святий Микола Мирликійський.

— Це третє протягом останніх місяців судно миколаївських корабелів, яке мені пощастило благословити в далеке плавання, — говорить отець Валентин. — Я щиро вірю, що наші молитви сприятимуть мореплавцям.

«КЕНГУРУ» З МАКСИМОВОЇ ДАЧІ

СЕВАСТОПОЛЬ. Максимова Дача — мальовниче урочище поблизу міста й улюблене місце городян для пікніків. Тепер останнє не гарантується. Репутацію дачі підрили котики-«кенгуру».

Котики — а їх більше десятка — народилися тут з настільки нерозвиненими передніми лапками, що бідолашні тварини змушені пересуватися лише за допомогою задніх — стрибками. Роздобувати собі їжу вони не здатні. Вижили тільки тому, що їх підгодовують жалісливі люди.

За припущенням вчених із спілки «За чистий Крим і планету», до мутації призвів підвищений вплив радіонуклідів. Матеріали картографування підтверджують: район Максимової Дачі — одна з чорнобильських плям.

Едуард ДУБОВИК,
власкор «Голосу України».

Ана...

Колись ... повідав пр... марок: «В... продав, во... пив, не ст... гуєшся і в... зробив — ... ки...»

В наші ... тож поїха... Сорочинці... добрі люд... ринок до... там все, ... парфуми (... усіх ... крб.), жін... го кольор... тужні маг... крб.), кава... сортів (20... закордонн... гось-таки ...

Аж бачу... і тримає ... нас. «Скіл... гуватися м... забрав аф... Молодик ... в газету і... «Для жін... ба».

Дружина... ні, я пов... його за «ч...

Мікрорепортаж

СТЕРЕЖИ... АВТОМОБ...

Колись довелося мені з автоінспекторами взяти участь у погоні за підпилим «лихачем» за кермом. Шалена швидкість, круті віражі, скрегіт гальм — аж дух перехоплювало. Захотілося ще раз пережити подібне, от і зателефонував до облдержавтоінспекції.

— Погоня? Навіщо! — здивувався начальник відділу пропаганди майор міліції М. Дубов. — Тепер ми прагнемо обходитися без них, щоб уникати небезпечних ситуацій.

І розповів. Днями викликали кількох водіїв — М. Заї...

кіна, В. ... танова, В. ... Вони спер... пати, з як... вони пр... обурювал... ляв, ніхто ... ловив на ... руху.

А їх п... ра і дві... На екран... ній пере... не попере... «Жигулі»... нак, встиг... мерний з... рушника. ... вулиці у ... червоне ...

И

...денні виміри. Таких мало, ... більше, ніж здається. Ко... ...звали характерниками, те... ...звуть просто диваками. Теж ...бо за кожним справді сто...

...ДЦЯТИ ...НІВ

...чергу. Друге — повоєнне: ...нила руку циркулярка, коли ... для сусіда. А на війні... У ...оні, що відступала з Попе...ги, було їх штирнадцять ... лиш п'ятнадцятий шофер ...пан. І виявився він злішим ...оли вже наступали, опинився ...ьнею першим, зайшов до ... й навіщось сказав хазяйці, ...ана вбито, і це звело її, зго...олодою, в могилу. А демо... Степан Биченко зостався з ...ьми, й знов було не до нової ...нтував стару, прихватками, де ...е цеглинка трапиться шофе...розі. А втім, коли треба бу...робити (окрім просто ро...шли до нього: чи з хатою ... з млином, а то, було, на...ка прийшов, бо щось сталося ... храму. Або таке. Якось бу...е довгий колгоспний корів...ати — страшно, руйнувати — ...йшов Биченко з кількома ... без ніякої техніки постави... на місце — за поміччю, як

він сам каже, сильних трикутників. Геометрію він не знає (скінчив штири класи), а — відчуває, як ото поети від природи відчувають ритм. Якось зазирнув до шкільних підручників своїх дітей — аж здивувався, до чого все правильно, тільки про сильні трикутники нічого нема, це вже його власний термін, можливо, призабутий складачами підручника геометрії. Йому б поговорити про це з давніми єгиптянами! Степан Йосипович вважає, що у пірамідах нема нічого особливо таємничого — просто люди відчували геометрію, чи там фізику з механікою. У нього на столі будильник дзвонить — коли по городу хтось чужий вештається. Він примудрився швидко ховати огіркові грядки від кислотних дощів. І ще багато чого. У хаті — одна шанована книжка — «Кобзар» Шевченка. А сама хата... Що — хата? Стоїть собі в саду, тепла взимку й прохолодна влітку, її дуже люблять онуки, бо то — дідусева хата.

Віталій ЖЕЖЕРА.

Попільнянський район на Житомирщині.

Фото Ніни ІЩЕНКО.

МАСЛО... НА...

Щ...

Дефіцит товарів першої необхідності, на жаль, поки що — невтішний штрих наших буднів. То одне зникає, то інше. Днями в гастрономах Києва почали розмітати з прилавків масло.

— У чому ж проблема? — звертаюся до начальника управління продовольчих ресурсів Міністерства торгівлі УРСР **Анатолія Дмитровича КОВПАКА.**

— Спрацьовує стихія чуток. Це з одного боку. А з іншого — окрема категорія людей настороженно ставиться до дискусій, що ведуться з трибун з'їздів, сесій. І хтось про всяк випадок робить запаси на чорний день...

— А й справді, що нас чекає у найближчий час?

— Оскільки остаточний механізм переходу на ринкові відносини ще не вироблено, є певна невизначеність і з Союзним договором, то не ясно, як піде перерозподіл основних фондів. ресурсів тощо. Хоч тішить, що укладені договори з республіками дають можливість здійснювати міжгалузевий обмін продукцією — як харчовою, так і промисловою.

— Чи означає це, що за

таких умо... буде вдан... маневрува... го чи інш...

— Ні! ... пустимо ... умов. Усе ... має бути ... якщо тра... ня правил...

ГОЛОС УКРАЇНИ

…вини
…України

…с газета «Київ-
…авіатехніки Бо-
…еропорту вже
…що їхні робо-
…сі, трапи тощо
…има. Так, тими
…ми, п'ятірками,
…останнім часом
…ще й купона-

…цим дивогляд-
…ту мало не
…літак у чер-
…ордон з радян-
…ми на борту.
…до останнього
…мий … від-
…спіхо… ощаю-
…землю, вони
…рідні- автогра-
…невитрачених
…? Наша, рідна.

…РТ…
…ИЙ. У басейні
…одалік села Са-
…ького району,
…ьше у країні
…ральної води
… За балансови-
…ними запасами
…с відоме Трус-
…стнадцять разів
…ечити лікування
…ортних комп-
…чотирьох мі-

…оруч відкрито й
…бромних хло-
…вод… …кої
…що мо… за-
…лексне лікуван-
…равлення, так і
…о ап…, нер-

…на Хмельниччи-
…ьше десяти ро-
…інеральних вод,
… базою для від-
…орно-курортних
…дному з мальов-
… України. Спра-
…иємливими ке-
…оштами. А «Го-
…на мою думку,
… посередником
…и та місцевими

…р ІЩЕНКО,
…гідрогеолог.

… У нього на
… — коли по
…ється. Він при-
…огіркові гряд-
… І ще багато
…ована книжка
…А сама хата…
… в саду, тепла
…тку, її дуже
…дідусева хата.
…ЖЕЖЕРА.
… на Жито-

… ІЩЕНКО.

Ананаси по-краківськи,

або Де купити різдвяний подарунок!

Колись рідний дядько розповідав про Сорочинський ярмарок: «Все, що привіз — продав, все, що хотів — купив, не стає грошей — поторгуєшся і випросиш. А коли все зробив — можна і до чарки…»

В наші часи не до гуляння, тож поїхав я не до Великих Сорочинців, а, як порадили добрі люди, на Краківський ринок до Львова. Дійсно, є там все, чого душа забажає: парфуми (150—200 крб.), джинси усіх розмірів (300—350 крб.), жіночі туфлі будь-якого кольору (280—380 крб.), потужні магнітофони (2500—3000 крб.), кава і чай всеможливих сортів (20—30 крб.). І все — закордонне, привабливе, а чогось-таки не вистачає.

Аж бачу — стоїть молодик і тримає справжнісінький ананас. «Скільки?». «Двісті». Торгуватися марно, дістав гроші і забрав африканський продукт. Молодик завернув мені його в газету і радісно підморгнув: «Для жінки це найперша зваба!».

Дружина і діти в захопленні, я повідомляю, що купив його за «червінець». Теща хмуриться і бурчить, що переплатив. Тим часом дружина приносить польську газету, в яку був загорнутий ананас, і здивовано повідомляє: «Ти знаєш, що тут пишуть? В Кракові на ринку ціна одного ананаса — 20 000 злотих (14 крб.), то ж у нас дешевші?!». Я мовчу і читаю далі: парфуми — 100 тис. злотих (приблизно 70 крб.), джинси — 110 тис. злотих (77 крб.), жіночі туфлі — 250 тис. злотих (175 крб.), магнітофони — 1 мільйон злотих (700 крб.), кава і чай — 30 тис. злотих (21 крб.).

Що цікаво, ціни на наших ринках балансують відносно цін на ринках Східної Європи. І якщо перед різдвяними святами в Кракові «бізнес» затихає, меншає людей, а ціни ростуть — то у нас така ж ситуація. Та якщо у нас до різдвяної куті маку не придбаєш навіть на ринку, то в Кракові його можна купити в магазині за 12 тис. злотих (18 крб.) за кілограм. Отож мені дивно, де це моя теща завжди мак дістає? Чи то бува не за кордон їздить?..

Андрій ЛЕВЧУК.

Новини з усієї України

У ДАЛЕКЕ ПЛАВАННЯ — З БОГОМ

МИКОЛАЇВ. До старих требників довелося недавно звернутися настоятелю місцевого Свято-Никольського собору отцю Валентину. Річ у тім, що в сучасних церковних методиках немає опису ритуалу освячення події, яким супроводжувався колись спуск на воду суден.

Нині давня традиція відроджується на миколаївських верфях. У день, коли корабели заводу «Океан» передавали рибалкам Далекого Сходу плавбазу «Алексей Косоногов», біля заводського причалу і на борту судна звучала церковнослов'янська мова. Відслуживши молебень, отець Валентин благословив екіпаж, скропив святою водою судно, побажавши, щоб його боронив у плаванні заступник моряків святий Микола Мирликійський.

— Це третє протягом останніх місяців судно миколаївських корабелів, яке мені пощастило благословити в далеке плавання, — говорить отець Валентин. — Я щиро вірю, що наші молитви сприятимуть мореплавцям.

«КЕНГУРУ» З МАКСИМОВОЇ ДАЧІ

СЕВАСТОПОЛЬ. Максимова Дача — мальовниче урочище поблизу міста й улюблене місце городян для пікніків. Тепер останнє не гарантується. Репутацію дачі підрили котики-«кенгуру».

Котики — а їх більше десятка — народилися тут з настільки нерозвиненими передніми лапками, що бідолашні тварини змушені пересуватися лише за допомогою задніх — стрибками. Роздобувати собі їжу вони не здатні. Вижили тільки тому, що їх підгодовують жалісливі люди.

За припущенням вчених із спілки «За чистий Крим і планету», до мутації призвів підвищений вплив радіонуклідів. Матеріали картографування підтверджують: район Максимової Дачі — одна з чорнобильських плям.

Едуард ДУБОВИК,
власкор «Голосу України».

Мікрорепортаж

СТЕРЕЖИСЬ, АВТОМОБІЛЬ!

Колись довелося мені з автоінспекторами взяти участь у погоні за підпилим «лихачем» за кермом. Шалена швидкість, круті віражі, скрегіт гальм — аж дух перехоплювало. Захотілося ще раз пережити подібне, от і зателефонував до облдержавтоінспекції.

— Погоня? Навіщо! — здивувався начальник відділу пропаганди майор міліції М. Дубов. — Тепер ми прагнемо обходитися без них, щоб уникати небезпечних ситуацій.

І розповів. Днями викликали кількох водіїв — М. Заїкіна, В. Штирьова, О. Калітанова, В. Чугукова та інших. Вони спершу не могли второпати, з якої причини, в чому вони провинилися. Навіть обурювалися: нас же, мовляв, ніхто не затримував, не ловив на порушенні правил руху.

А їх підвели до телевізора і ввімкнули відеоплівку. На екрані з'явився залізничний переїзд, через який мало не поперед поїзда шмигонув «Жигуль». Телекамера, однак, встигла зафіксувати номерний знак автомашини порушника. Далі замиготів ріг вулиці у центрі міста, де на червоне світло прудко мчав вантажний автомобіль. Тут телеоператору не лише номер вдалося схопити, а й переможну посмішку на обличчі водія.

Його, як ви здогадалися, не важко було впізнати серед запрошених. Як і всім їм — свої автомашини, «піймані» камерою на гарячому. Справді, без погоні — тихо, спокійно, ввічливо й доказово.

— Здається, ми першими на Україні почали користуватися відеокамерою, «прихованим» контролем, — пояснив М. Дубов. — І вже бачимо, що не програли.

Ще Микола Васильович сказав, що у розпорядженні державтоінспекції поки одна камера, та працює вона щодня. Відзняте час від часу демонструється місцевим телебаченням.

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власкор «Голосу України».
Дніпропетровськ.

МАСЛО… НА ЧОРНИЙ ДЕНЬ?

Що хвилює

Дефіцит товарів першої необхідності, на жаль, поки що — невтішний штрих наших буднів. То одне зникає, то інше. Днями в гастрономах Києва почали розмітати з прилавків масло.

— **У чому ж проблема?** — звертаюся до начальника управління продовольчих ресурсів Міністерства торгівлі УРСР **Анатолія Дмитровича КОВПАКА.**

— Спрацьовує стихія чуток. Це з одного боку. А з іншого — окрема категорія людей настороженo ставиться до дискусій, що ведуться з трибун з'їздів, сесій. І хтось про всяк випадок робить запаси на чорний день…

— **А й справді, що нас чекає у найближчий час?**

— Оскільки остаточний механізм переходу на ринкові відносини ще не вироблено, є певна невизначеність і з Союзним договором, то не ясно, як піде перерозподіл основних фондів. ресурсів тощо. Хоч тішить, що укладені договори з республіками дають можливість здійснювати міжгалузевий обмін продукцією — як харчовою, так і промисловою.

— **Чи означає це, що за таких умов торгівля змушена буде вдаватися до якогось маневрування продажем того чи іншого товару?**

— Ні! Це взагалі не припустимо — за будь-яких умов. Усе, що є в підсобках, має бути на прилавках. А якщо трапляються порушення правил торгівлі, то вони суворо караються. Щодо масла, то тут забезпеченість досить висока. Так, якщо раніше відпускалося в середньому 50—60 тонн масла в день, зараз же, коли попит підскочив, закуповується до 200 тонн.

— **Чи надовго вистачить ресурсів з такими апетитами?**

— Поки що вистачає, запас маємо непоганий.

— **За рахунок чого?**

— План по продажу молокопродуктів у республіці виконується. Навіть з приростом порівняно з 1989 роком. Відчутна допомога йде й від підсобних господарств крупних промислових підприємств, а також від кооперативних, фермерських.

— **А який прогноз на нинішній рік?**

— З прогнозом важче. От приходьте в другому кварталі, коли травичка зазеленіє, коли стане відомо, як перезимувала худоба… Тоді й поговоримо.

Розмову вела
Людмила БАРАНЕВИЧ.

Мал. Юрія ГОЛОВЧЕНКА.

КОРОТКО З ЛИСТІВ

Невже ви вірите, що Ленін — це Ісус, якого зрадили учні!

О. МЕЩЕРСЬКА.
Київ.

Малюнок Вадима Васюшкіна.

Ми, виборці, вже зрозуміли, що значна маса так званої «більшості» й «меншості» депутатів відчуває свою безвідповідальність перед народом і державою, не розуміючи того, що від такої роботи розплата буде не лише совістю та обов'язками, а кров'ю та життям безвинних людей.

І. ТОЛМАЧОВ.
Хмельницький.

Хотілося б, щоб у вашій газеті не було тенденційної напівправди, а вся правда.

З. ШВАЙ.
Луцьк.

Аграрні діалоги

ШОСТІ СОТКИ

Сьогодні ми поминаємо нашу «годувальницю» — Продовольчу програму. Земля їй пухом! А нам жити з порожніми шлунками. Бо на Україні й до сьогодні немає комісії по земельній реформі. Вона є в Росії, Грузії, республіках Прибалтики... У нас це все на плечах директора НДІ Укрземпроект Леоніда ***НОВАКОВСЬКОГО.***

Із досьє «Голосу України»: Директор за своїми поглядами центрист, трохи зміщений вліво. Його рід заплатив за колективізацію двома сім'ями. На початку 70-х працював під рукою Володимира Щербицького у Раді Міністрів України. Але, мабуть, був не команди останнього, бо був рекомендований директором Укрземпроекту. Весною 90-го його «земельне» інтерв'ю було на штандартах Руху. Від участі в розробці Продовольчої програми не відмовляється.

— Продовольча програма для мене якась незрозуміла. Спочатку трубили у всі труби про неї, а тепер мовчок. Хто ж відповість за цей продовольчий блеф? Чи як завжди у нас. Ніхто!

Таке ставлення партії до своєї програми змушує не довіряти й іншим програмам. Бо за кинутим гаслом, ой як не часто йде діло. І що саме страшне — немає аналізу невдачі Продовольчої програми.

— Його й не може бути. І навіть не тому, що ми так звикли: проголошувати, щоб забувати.

— Ну з останнім я не зовсім згоден. Хоча якась доля істини тут є. Я був запрошений розробляти союзний Закон про землю. Наш авторський колектив зіткнувся із впертим опором Стародубцева, Кухаря, інших. Були й такі, які щиро не розуміли значимості створення багатоукладної економіки. На щастя, вчені з іменем — Тихонов, Никонов зайняли радикальну позицію. Тоді ж, до речі, «варився» варіант індивідуально-трудової власності на землю. Але всі розуміли, що землю тоді продавати було б нерозумно. Зійшлися на обмеженій формі приватної власності — без права купівлі-продажу. І я вважаю, що на перехідному етапі це нормально. З часом ми таки прийдемо до приватизації частини землі.

— Тобто ви стоїте на тому, що час приватизації ще не пробив. І то свідомо, знаючи: на російському тлі виглядаєте консерватором.

— Я розумію всю непопулярність своєї позиції. Набагато простіше пливти популістською течією. Але треба думати й про завтрашній ринковий день. Багато хто говорить, що ми не можемо входити в ринкові відносини без ринку землі. А як же Росія йде в ринок, наклавши табу на продаж землі протягом 10 років? Як на мене, ринкові відносини не означають купівлі й продажу всіх видів ресурсів і засобів виробництва. Не треба забувати й про світову практику. Скажімо, в Японії прийняли законодавство, за яким хочуть скупити приватну землю у власність держави. Сільське господарство Англії ведеться переважно на оренді. Це, по суті, світова тенденція.

Ми йдемо до суверенної України і хочемо полишити її власності. Не з цього треба починати, а скоріше з інших засобів виробництва. А до приватизації землі ми прийдемо за умов розвинутої ринкової економіки. Але навіть тоді залишаться землі у державній власності. І ще. Нічого, окрім рук, немає, аби самостійно господарювати.

— Ми тут з вами солідарні... Лише додамо, що жодне ПТУ, технікум, вуз не готує фермерів, кооператорів. І не скоро готуватиме...

— Хто ж шукатиме собі ярмо на шию? І коли б ми ввели дольову участь і дали гроші на руки, то мало хто вестиме селянське господарство. Всі ж знаємо, що для фермерства у нас нічого немає. Своїм же горбом і вилами 50 гектарів не обробиш.

— Все це так. Але частина лідерів Української селянської демократичної партії великі надії покладає якраз на фермерство. Не думаємо, щоб у цій партії були лише романтики.

— Це на перспективу розумно. Але сьогодні це каторжно важко. Ми ще навіть землі не дали толку. Чи не в єдиній Івано-Франківській області є ухвала про земельну реформу із встановленням меж сільрад. А як же без цього розпоряджатися землею! Але, на жаль, тут дуже мало бажаючих стати фермерами. Потрібна цільова державна політика. Треба разом із Земельним кодексом прийняти «Закон про фермерські господарства». Тобто треба продумати всі питання: економічні, юридичні, комерційні, які стосуються фермерства.

— А як же з орендою, на наш погляд, геніально задуманою апаратом! Чи не про це говорить і повний параліч союзного Закону про оренду!

— У нас немає тут послідовності. Я не можу розібратися, що хоче від оренди Михайло Горбачов. Тим паче, що оренди землі як такої у нас зараз немає. Та, про яку шуміли і шумлять газети, — звичайний внутрігосподарський підряд. Бо оренду може дати землевласник. Колгосп же таким не є. Від імені держави можуть виступити Ради, але ж вони безземельні. Тому й треба до 15 березня провести інвентаризацію землі, знайти землі, котрі використовуються нераціонально або не за призначенням. Тоді й може бути оренда! Для перехідного періоду вона навіть краща, бо можна придивитися до людини.

— Вашими б вустами... Але більшість наших найпрогресивніших аграрних законів живе лише на папері. Де гарантія, що цього не трапиться із новонародженим Земельним кодексом!

— Не діють союзні закони про оренду, власність, землю. А як же могло бути інакше, коли останній прийняли 28 лютого, а ввели в дію 15 березня. І нічого ж не зробили для його «працездатності». До сьогодні Рада Міністрів СРСР жодного документа не прийняла. Щоправда, старі постанови відмінила. Яким же чином проводити реформи? Тож ми й хочемо зробити інакше. Ввести в дію Земельний кодекс з 15 березня 1991 року. До того часу Верховна Рада зможе затвердити положення про порядок надання земель, форму нових державних актів, інвентаризацію. Лише тоді буде реформа, а не ретуш Системи.

— У нас є серйозні сумніви. Особливо, коли є під рукою проект Союзного договору.

— Я вважаю, що проект Союзного договору (те, що стосується компетенції центру) дуже невдалий. Він закріплює те, що є сьогодні. Не думаю, що за таких умов його підпишуть республіки. Що стосується аграрної політики? У нас є всі підстави виробляти її самостійно. Звичайно, не без взаємовигідних економічних відносин між республіками.

У Леоніда Новаковського нарешті з'явилося 6 соток землі. Посадив 18 дерев, зводить будинок. Опісля десятків років роботи над земельними проектами, «здоров'ям» землі чоловіка ощасливили. Але ж його діти виросли, внуки піднялися без землі. І чи вдасться сотням і тисячам селянських родів вирватися з обіймів Системи!

Вели діалог
Віктор КОСАРЧУК,
Артем КОЛЕСНИК.
Фото
Олександра ГЛЯДЄЛОВА.

КУПЛЮ СКЛЕРОЗ

(СПОВІДІ «АПАРАТНИКА»)

Що теперішня преса витворяє з людьми! Як начитаєшся усякої всячини, то відразу або на трибуну тягне, або до Михальчукової секретарки. Деякі надто демократичні видання про всяк випадок ховаю не лише від дітей, а й від дружини.

А оце якось влітку начитався про борги селу. Мовляв, віддавати пора, досить місту павукувати. Ну, і таке інше — теорія переважно.

Але прокидаюся вночі — мокрий увесь, хоч майку викручуй, і волосся на голові дротом. Ху-у, нехай йому грець! І привезеться ж таке...

Це ще ж коли інструктором районного рівня був, а, виявляється, десь «під черепком» воно все зафіксувалося. Усе в точності — до найдрібнішого огірочка. У кожному селі окремо: де, з ким і скільки. Як у японському комп'ютері!

Взяли мене туди, у відділ сільського господарства, зі школи, де фізику викладав. Але я міський, не міг відрізнити корову від сівалки. Нічого, сказали, навчишся, допоможемо. До партшколи пошлемо, нам молоді, грамотні люди потрібні...

Вговорили. Одразу ж і квартиру дали. А вже наступного тижня — у відрядження, назбирати у колгоспах «жуків» для доповіді першого. Приклади, так би мовити, безгосподарності.

І ось — сон. Знову все, сказати б, у повній натурі. І як їхав, і як стрічали, і як попервах лячно було — ану ж засічуть, що не інструктор я сільськогосподарський, а баран стопроцентний.

Так ото ж сниться. Голова з парторгом тиснуть мені руку, у приємних усмішках шкіряться наввипередки, у машині возять по полях та фермах. Сам же парторг, Петро Петрович, приємний такий чоловік, душевний, дуже гарно співає тенором, і довідку, на диво, не забув написати про деякі «жуки» господарські.

Ну, а вже потім — на пасіку, бо час уже настав такий, що обід нібито з вечерею об'єднувався. «Сам Бог велів», — зазначив Петро Петрович.

Скільки з того часу горілки спливло у колгоспах, але й тепер, навіть уві сні, просто фізично відчув отой медвяний аромат, той ніжний дотик м'яких теплих пальчиків завідуючої колгоспними ясельками Люби, котра доглядала тоді за нами трьома на пасіці! Я вже не кажу про тушкованого у сметані півника, про домашню кров'янку зі шкварками і про все інше.

Снилось, снилось, усе, як має бути — голова, парторг, Люба, наливаємо, заїдаємо, співаємо... І раптом — шаррах! Дядько неголений із-за кущів з'являється. Ми вже прощатися почали, випили «на коня», цілуватися стали, а тут — дядько.

— Славненько, — звертається персонально до мене, — поїли? Не нудить? У животі не бурчить? Не повинно б — усе свіженьке, наше, колгоспне, не з магазину...

І подає папірець. Я — глип, а то рахунок. «Стовпчиком» так гарно виведено: ковбаса, короп фарширований, півник у сметані, кров'янка, деруни. Горілка чомусь зазначена окремо. Внизу загальна сума — 28 крб. 50 коп.

Ідіотизм якийсь! Та не було такого! Ніякого рахунку не було і дядько не з'являвся. Півень, риба дійсно були, голова, парторг і Люба були, а рахунку не було.

Паскудний сон. Але якби ж то один раз — біс із ним, переклiпав би очима — і забув. А воно ж після отого першого разу — наче телесеріал пішов. Що не ніч — так сон. І обов'язково «командировочний». І обов'язково — у кінці рахунок. То дядько неголений подає папірець, то група мовчазних доярок, то школярі... А одного разу — багатодітна мати з усім своїм виводком.

— Надивишся отієї сесії, — каже мені дружина, — і не спиш ночами. Одне щастя, що у відрядження їздиш, то я хоч коли-небудь кіно подивлюся.

Вона, бачите, «коли-небудь», а я — щоночі. Одержу уві сні черговий рахунок — і починаю все разом плюсувати. Страшно стає. Скільки випито! Скільки з'їдено! Скільки риби виловлено у ставках! Скільки вивезено у багажнику — свинячих стегон, меду, яблук і слив, помідорів та огірків... І все за чий рахунок — отого неголеного дядька, матері багатодітної, втомлених доярок, школяриків сільських.

Замучений снами і наскоками докорів совісті, я гукаю в неозорі простори України:

— Друзі «апаратники», браття-номенклатурники! Усі, хто їздив та їздить у село перевіряти і контролювати, надихати і запалювати, кликати до світлої мети! Пора, їй-богу, пора віддавати йому борги. Не словами, а хто скільки може — залежно від розміру зарплати, пенсії і наявності того, що іноді примушує людей червоніти. Мільярди впадуть на село!

Особисто я, Василь Степанович Шкварко, чекаю відкриття відповідного рахунку. І ще... Хотів би якимось чином придбати склероз. Щоб усе забути — раз і назавжди. Щоб не мучитися.

А якщо це не вдасться, то звернуся до парламенту республіки з пропозицією — прийняти закон, щоб усі, хто гуляв і гуляє по «райських куточках» — на пасіках, у мальовничих гайках, у потаємних саунах, навіть у «боковушках» дитсадків, щоб усі сплачували аліменти. В залежності від стажу і рівня обслуговування. Повертаймо борги!

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
кор. «Голосу України».

Малюнок Юрія Головченка.

Так названо сторінку, де знайдуть широке відображення найрізноманітніші соціальні, політичні, економічні, екологічні процеси, що, природно, народжуються і розвиваються і в нашій республіці. На цій сторінці під різними рубриками висвітлюватимуться буденні проблеми маленької людини, конфліктні ситуації, пошта депутатів і комісій. Розповідатиметься також про випадки спекуляції, злочинності, бюрократизму, беззаконня, про наші нещасні черги, словом, про все те, що заважає нам спокійно жити і працювати.

Читачі знайдуть тут й обгрунтовані соціологічні дані про рейтинг політиків (депутатів) і партій, цікаву інформацію щодо ставлення людей до актуальних і болючих питань сьогодення.

БУДЬМО ЗНАЙОМІ!

Вітаємо вас, шановні читачі! Співробітники відділу листів та вивчення громадської думки раді з Вами познайомитися. Сподіваємося, це знайомство не лише нам принесе радість, а й стане Вам у пригоді. Щиро кажучи, ми розраховуємо на допомогу та співробітництво. А ми — це: Володимир Васильович РУБЧАК, заступник редактора відділу, Ігор Васильович КАБЛАК, наш спеціальний кореспондент, та Катерина Олексіївна ВОРОНЕНКО, соціолог. А тепер, будь ласка, скажіть, хто Ви:

1. Ваш вік ____________
2. Фах ____________
3. Стать ____________
4. Місце проживання ____________
(місто, село, селище міського типу)
5. Уподобання (хобі) ____________
6. Політичні симпатії (кому з народних депутатів УРСР віддаєте перевагу?) ____________
7. З ким хотіли б зустрітись на шпальтах нашої газети? ____________
8. Які проблеми, на Ваш погляд, потребують найбільшої уваги? ____________

Будемо щиро вдячні, якщо Ви не пошкодуєте часу для заповнення цієї невеличкої анкети та 6 копійок на конверт. У такому разі зробіть, будь ласка, позначку «анкета» над адресою редакції. Коли Вас це не обтяжить, то надішліть відповіді на запитання не пізніше, ніж за тиждень після публікації. Хай щастить Вам!

ЧИ ЛЕГКО БУТИ СТАРИМ?..

Не дрібниці життя

Відверто кажучи, не дуже й сподівався, але такий куточок у Києві знайшовся. Це будинок для одиноких старих людей, що розташований у мальовничому Святошинському лісі по вулиці Котельникова, 32/11. У затишному шестиповерховому будинку безтурботно доживають свій вік дев'яносто п'ять пенсіонерів. Звичайно, можна назвати його, як у нас прийнято, зразково-показовим, навіть «показушним», але я зустрічався з цими людьми і переконався, що вони цілком задоволені створеними для них умовами. Це здивувало навіть поважних гостей з Великобританії, котрі нещодавно відвідали цей будинок.

Розкішних умов тут немає. Звичайні окремі однокімнатні квартири з кухнею, ванною, санвузлом і балконом. Обставлені за смаком їх мешканців. По сусідству влаштувалися, наприклад, кольоровий телевізор і старовинний комод, ровесник початку XX століття. Та про смаки не сперечаються, тим більше, коли мова йде про людей, яким давно за сімдесят. Хто хоче — готує їжу сам, а продукти й овочі регулярно привозять, тому не треба вистоювати за ними в черзі. Якщо немає сил готувати самому, можна користуватися обідами, що привозять з їдальні. Обід коштує 87 копійок. По 30 копійок доплачує завод «Електронмаш».

Ще одна характерна деталь: у будинку живуть люди, які здали свої квартири. Квартири різні, серед них і «комуналки», є двокімнатні. Щоб сюди потрапити — черга досить велика. Тут, дійсно, багато що продумано досить ретельно. Медпункт працює цілодобово, є телефонний зв'язок з кожною квартирою. Думаю, немає потреби пояснювати, як важливо одинокій старій людині бути впевненій у тому, що їй негайно подадуть необхідну медичну допомогу.

Багато теплих слів почув я на адресу Людмили Андріївни Подуст, господарки цього будинку, завідуючої територіальною службою соціального забезпечення. «Вона ніби створена для того, щоб доглядати нашу старість», — так відгукуються про неї мешканці.

— На превеликий жаль, такий будинок лише один, а потрібно, щоб кожний район мав такий будинок, де були б створені такі ж умови, як у нас, — з болем говорить Людмила Андріївна, — адже будинки-інтернати для пристарілих уже зжили себе...

Старість — не радість, але, мабуть, більшості з нас хотілося б до неї дожити. Сьогодні в Києві проживає понад 400 000 пенсіонерів і з них на 1 січня 1990 року офіційно нараховувалось 12 395 одиноких. А скільки знедолених та одиноких, зраджених рідними дітьми і врешті-решт ще більш одиноких, ніж ті дванадцять тисяч триста дев'яносто п'ять? Хто може полічити їх? Та й чи кожна мати або батько зізнаються, що рідне чадо, яке плекали, ростили й годували, зреклось їх, покинуло напризволяще. Хто скаже, які плоди принесе такий духовний Чорнобиль у наші важкі часи?

Ігор КАБЛАК.

Фото **Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.**

Відмовлено у публікації

Нашому брату, журналістові, не завжди вдається надрукувати свої матеріали. І трапляється так, що чим цікавіший матеріал, тим менше бажаючих його публікувати. Причини висловлюють різні, проте головної не називають. Тим часом вона відома: обмежений рівень гласності в нашому суспільстві.

Намагаючись посприяти процесові демократизації життя, зокрема, радянської журналістики, газета «Голос України» вміщуватиме виступи журналістів, публікація яких у «рідних» газетах стала неможливою через політичні мотиви.

Просимо шановних колег мати це на увазі. Наш девіз: професійна майстерність і «залізні» факти.

Кореспонденція, що друкується нижче, перша під заявленою рубрикою.

«Варшав'янка» — на знак протесту

29 жовтня група інвалідів (9 чоловік) з Донецька пікетувала будинок ЦК Компартії України, оголосивши голодівку на знак протесту проти бюрократичної системи соціального забезпечення, що прирікає їх на безправне та жебрацьке існування. Серед конкретних вимог — заміна керівників республіканської ЛТЕК, керівництва Донецького обласного відділу соціального забезпечення, відставка міністра соціального забезпечення, відміна психіатричних діагнозів членам групи, якими їх «винагородили» за активну суспільну діяльність.

Вісім діб прожили інваліди I і II груп тут, на холодних гранітних плитах. Співчутливі громадяни принесли їм дев'ять складаних ліжок. Але інвалідам дозволили залишити тільки одне. На ньому по черзі сиділи і лежали ті, кому ставало гірше.

Ввечері 6 листопада під'їхали міліцейські машини...

Зниклих інвалідів я знайшла у відділі міліції Ленінського району. Чи на законній підставі затримано людей, як зустрітися з ними? На всі мої запитання оперативний черговий райвідділу майор Награбовий відповідав одне й те ж:

— Без дозволу начальника райвідділу підполковника Кондратюка ні про що з вами не розмовлятиму...

...Підполковника Кондратюка, начальника райвідділу міліції, вдалося розшукати на площі Жовтневої революції, що теж було досить символічно у передсвятковий день. Він керував операцією по ліквідації пікету студентів, які перекрили проїжджу частину Хрещатика. Звичайно, начальнику було не до мене, і тим більше не до вже «пристроєних» інвалідів. Все ж вдалося добитися від нього бажаного дозволу.

«А я особисто ніяких вказівок не одержував», — коротко відповів у райвідділі оперативний черговий Награбовий і голосно віддав комусь наказ виставити біля дверей автоматника.

Про те, що відбувалося в цей час, інваліди розповіли в листі на ім'я прокурора республіки Потебенька:

«6 листопада близько 20.00 на вулиці Орджонікідзе не було людей. На автобусі до нас під'їхали начальник РВВС Ленінського району тов. Кондратюк з нарядом міліції. Особисто тов. Кондратюк кинув у автобус наш плакат, скинув з ліжка хворих Шмоніну і Федоринову. Заштовхали нас в автобус. Ми заперечували проти насилля, але не чинили опору.

В міліції протоколу затримання не складали. Нас повели в камеру без медичного огляду, хоча йшов восьмий день голодування. О 21.00 за нашими настійливими вимогами на всіх дали 1 літр чаю. Спали ми на підлозі і столах.

Наступного дня, 7 листопада, незважаючи на наші вимоги, нас не відпустили, не дали ні води, ні чаю. Нас поставили в умови сухого голодування, хоча серед нас є хворі на цукровий діабет.

На знак протесту об 11.30 ми підсунули до дверей шафу. Через двері вимагали прокурора, а через грати на вікні просили перехожих сповістити в прокуратуру про те, що тут відбувається. Заспівали "Варшав'янку" та "Інтернаціонал".

О 12.30, розбивши ломом двері, увірвався начальник міліції Кондратюк зі своїми людьми. Нас почали бити. Троє схопили Шмоніну за руки, один бив по ногах і голові. Потягнули її і викинули роздягнену на вулицю. Кондратюк почав заламувати руки інваліду Балаєвій. Міліціонер вдарив Грінчук об стіну. Потім Кондратюк підбіг до Федоринової і закричав: «Гади ви!». Викинувши нас на вулицю, продовжував ображати. Обізвав Авраменко злодійкою. Був розлючений, як звір. Після цього у Шмоніної і Луданова почались кровотечі. Вимагаємо порушити кримінальну справу.».

Любов ХАЗАН,
кор. «Робітничої газети».

Від редакції: Нашим читачам було б цікаво дізнатися, як прокуратура відреагувала на, скажемо делікатно, дивне поводження працівників міліції з людьми похилого віку, а також з представником преси. Водночас хотілося б зауважити, що дещо непідходящий об'єкт для пікетування — будинок ЦК Компартії України — обрали інваліди. Нам здається, що часи, коли геть усі питання вирішувала партія, — в минулому.

З подібними вимогами слід звертатися до Ради Міністрів республіки.

Тимофій
ПРОКОПЕНКО

1/20 частина Європи

ПЛЯМИ НА ДИПЛОМІ

ПРОКОПЕНКО Тимофій Юрійович народився в 1967 році в м. Києві. Служив у лавах Збройних Сил, працював у республіканській пресі, випускник факультету журналістики Київського держуніверситету ім. Т. Г. Шевченка. Спеціальний кореспондент відділу міжнародного життя.

ЗВІДКИ ЙДУТЬ ПОНЕВІРЯННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА УКРАЇНІ

ПАДІННЯМ із восьмого поверху інтернаціонального гуртожитку трагічно закінчилося навчання малійського студента Алі в університеті української столиці.

Ця сумна, оповита таємницею, пригода породила найрозмаїтіші чутки: навмисне вбивство, помста міжнародної мафії, міжнаціональні чвари — чого тільки не казали! І чекали наслідків слідства, бо тільки воно могло покласти край усім таємницям і запитанням.

...Піднімаючись сходами гуртожитку, де до останньої хвилини мешкав загиблий, я мимоволі подумав, що поширена у нас думка, нібито іноземні студенти живуть, мов ті вареники в маслі, є, м'яко кажучи, упередженою.

Брудні, неосвітлені сходи, стіни кольору «а-ля казарма», тісні, засмічені кухні з забитими раковинами, загальний дух «несвіжості як неодмінний супутник надмірної скупченості людей...

Найліпшого приятеля Алі, його співвітчизника Марселя, що мало не до останньої хвилини був поруч із ним, застати не вдалося. Як розповіли сусіди, одразу по смерті Алі він поїхав на батьківщину.

— Йому треба прийти до тями після смерті друга, — каже малієць Мухамед Аг Бігаль. — Тут, у гуртожитку, це просто неможливо. Як неможливо нормально вчитися і відпочивати...

Мухамеда я відірвав од конспекта.

— Використовую кожну хвилину, коли в кімнаті нікого нема, — каже він. — Бо, коли багато людей — той музику слухає, до іншого дівчина в гості прийшла, — яке тут може бути навчання. Живемо втрьох. Кімната — ніде повернутися. Нам пояснюють, що це цілком нормально — офіційно норма вважається придатною для повноцінного прожиття. Не знаю, з чого виходили ті, хто її встановив. Але жити так навіть психологічно важко. Особливо, якщо більшість тутешніх студентів у рідній країні звикла до певного комфорту. Коли я зібрався вчитися у СРСР, мене всіляко відмовляли, пропонували їхати до США, Франції. Але я настояв на своєму рішенні, бо хотів пожити при соціалізмі...

Знову повертаю розмову до загиблого Алі.

— Йому дуже важко було адаптуватися до цієї обстановки, — добираючи слова, пояснює Мухамед. — Бракувало волі, і він почав пити. Сам стрибнув. З другої спроби, бо коли вперше намагався, то його відтягнули від вікна...

Зрештою, до того ж висновку прийшло і слідство, кваліфікувавши цю смерть як самогубство у стані алкогольного сп'яніння. Отже, сенсації не вийшло.

Та і навряд чи треба шукати прямий зв'язок між цим трагічним випадком і побутовою невлаштованістю іноземних студентів. Швидше можна говорити взагалі про їхню непідготовленість до сприйняття наших реалій, про їхню незахищеність.

— Іноземні студенти — особлива категорія, — каже заступник начальника карного розшуку Московського РВВС Києва О. Плотников. — На відміну від інтуристів та заїжджих іноземців, вони живуть тут роками — фактично нашим життям, нашими проблемами. І останнім часом все частіше стають жертвами злочинів. Їхня радіо- та відеотехніка, дорогі носильні речі, валюта, занадто довірливість зумовлюють посилену увагу до них з боку злочинного світу. Класичний випадок, з яким доводиться стикатися мало не щодня: дівчина йому посміхнулась, він і розтанув, мов цукор. Повів її до гуртожитку, засипав подарунками. А ранком разом з чарівною незнайомкою з кімнати зникли радіотехніка, речі та гроші. А потім ще прийшли та пограбували — «подруга» навела. Недавно нашими працівниками знешкоджено злочинну групу, яка спеціалізувалася на крадіжках в інтернаціональних гуртожитках: прив'язували господаря до ліжка й спокійно виносили награбоване. Хоч би хто на виході звернув увагу на них. Звісно, коли б навести порядок у цих гуртожитках, вдалося б уникнути цього. Бо зараз там таке коїться — описати важко. Пам'ятаю, як були вражені товариші з прокуратури, які приїхали до одного з гуртожитків з приводу смерті Віри К., дівиці «легкої поведінки», яка повісилась у кімнаті студента з Уганди. Та у кімнаті — сміття, гори порожніх пляшок і недопалків. Навіть звиклі до всього слідчі були шоковані...

Звичайно, неправильно було б твердити, що іноземці завжди поводять себе, як янголи. Буває, спекулюють хто чим може, самі охоче йдуть на контакт з криміногенною публікою. У їхньому середовищі давно склалися усталені комерційні структури, де кожній ланці відведено своє місце: одні продають і скуповують валюту, інші спекулюють косметикою та товарами ширвжитку, є й такі, що роблять «бізнес» на перепродажу й посередництві.

— Подібного роду діяльність, трапляється, провокує злочини проти самих же комерсантів, — стверджує О. Плотников. А він про життя іноземних студентів знає не з чуток, бо очолює спеціально створену групу по роботі з іноземцями, до якої входять чотири «опери» і два дільничних. Не густо, якщо зважити, що у двадцяти трьох гуртожитках району проживає більше трьох тисяч іноземців — половина тих, що навчаються в Києві. А якщо додати до цього, що кожен учасник групи має ще силу-силенну інших обов'язків та ще й, враховуючи труднощі з транспортом, бензином, технічним оснащенням, — стане цілком зрозуміло, що сьогодні міліція гарантувати безпеку іноземних студентів просто не в змозі.

— На жаль, керівництво самих вузів нам у цьому допомагає дуже мало, — продовжує Олександр Вікторович. — Не поспішають виділяти приміщення для чергових, що дуже полегшило б нам роботу, не квапляться з обладнанням камер схову, куди б іноземці могли здавати свої цінні речі. А щодо вахтерів у гуртожитках — то тут у мене просто слів не вистачає. Минулого місяця у іноземного студента поцупили... холодильник. Це, погодьтесь, не калькулятор. Звичайно, годі й думати, що вахтер — пенсіонерка із зарплатою сімдесят карбованців на місяць — стане грізним заслоном на шляху злочинного елементу. Платити ж більше, як стверджує вузівське керівництво, перешкоджають фінансові проблеми...

Отже, що ж це врешті-решт виходить? Запросили іноземців до себе на навчання і не здатні створити їм більш-менш пристойних умов? Звичайно, можуть заперечити, чому це раптом треба їх виділяти з-поміж решти студентів. Адже інші живуть не краще. Але погодьтесь, що коли вже приймаємо гостей, то треба про них і подбати. І робити це в першу чергу мають хазяї — у даному разі ректори вузів, де навчаються іноземці. І, знаєте, чому не дбають? Бо запрошують не вони. Майже всі двадцять вісім тисяч іноземних студентів із ста двадцяти п'яти країн світу, що нині навчаються на території України, а це майже третина по Союзу, «спущені» згори центром, так би мовити, в порядку держзамовлення. До того ж надсилається їх набагато більше, ніж наші вузи можуть прийняти. Наприклад, Київський медінститут у попередній заявці вказав, що прийняти може не більше дев'яноста іноземців, а надіслали йому сто сорок. І таких випадків чимало. Але з п'яти мільйонів інвалютних карбованців з союзного бюджету, одержуваних Держкомосвітою СРСР, а також валютних коштів, вилучених від навчання іноземців на комерційних засадах, Україна не має ані шеляга.

Звичайно, найпростіше переглянути стереотипи тих часів, коли «великий, могутній Радянський Союз» простягав руку допомоги слаборозвиненим країнам, умовам життя у декотрих сьогодні ми можемо тільки позаздрити. І утриматись від запрошення студентів з-за кордону. Зменшення кількості іноземців у наших вузах — процес необхідний, продиктований реаліями життя. Та чи слід відмовлятися від них взагалі?

А, з іншого боку, напрошується логічне запитання: коли цим студентам уже так у нас не подобається, то чому ж вони не поспішають їхати додому і продовжують навчання, стоїчно зносячи всі труднощі «перехідного етапу перебудови»? Бо навзамін одержують те, що сьогодні у світі коштує карколомно дорого — вищу освіту. Звісно, коли хочуть її одержати. Бо, як серед наших, так і серед іноземців багато тих, що лекції прогулюють, і заліки по кілька разів перескладають. Однак той, хто за навчання платить й ставиться до нього серйозно, отримує знання, рівень яких, хоч як це не дивно декому чути, відповідає, може, не найвищим, проте вельми пристойним світовим вимогам.

— Досить часто трапляються непорозуміння, коли студент, наприклад, з Конго чи Нігерії, закінчивши навчання в українському вузі, не доїздить до батьківщини, опиняючись на престижній посаді в Англії чи США, — розповідає заступник міністра вищої освіти України В. Сокол. — Висловлюючись категоріями економічними, наші злиденні, погано оснащені вузи здатні давати «продукцію», конкурентоспроможну на світовому ринку освіти. Чи слід сьогодні нам залишати цей ринок? Та й валюта, якби вона йшла не до центру, а республіці, зокрема — вузам, теж не завадила б. Вкладена, приміром, у будівництво висококласного гуртожитку готельного типу з оплатою за проживання у валюті, згодом обернулася б чималим прибутком.

Є й інші аспекти проблеми. Свого часу у США, де сьогодні вчиться близько півмільйона іноземців, підрахували, що кожний такий підготовлений спеціаліст у перспективі дає для держави десяти-п'ятнадцятикратну віддачу. Бо ж багато з них на своїх батьківщинах займуть не останні посади в політиці й економіці, і це неодмінно позначиться на наших міжнародних стосунках. Що особливо важливо нині, коли Україна прагне стати суб'єктом міжнародного права. Адже вже сьогодні серед тих, хто приїздить встановлювати з нами ділові контакти, чимало колишніх випускників наших вузів.

Отож, єдиний реальний шлях вирішення проблем, пов'язаних з навчанням іноземних студентів у вузах нашої республіки, — інтеграція вищої школи України в міжнародну систему освіти. Пряма, без посередників.

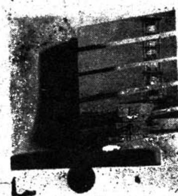

Фото Олександра Гляделова.

ВІЗЬМІТЬ МЕНЕ НА КРИЛЯТА

Ніхто й ніщо не вистоїть проти мутацій, навіть — казки. Схоже на те, що, скажімо, «Івасик-Телесцк» зватиметься колись «Мутасиком-Телесиком», і фінал цієї тисячолітньої казки буде зовсім іншим. Гуси-гусенята не прилетять, і відьми преспокійно догризуть дерево, й воно впаде разом з усіма телесиками. От і казці кінець, а хто слухав — вхопить грець, кому — казка, а кому — дірка од бублика...

Чекати недовго, такі казки вже з'являються.

Молодий житомирський автор Сергій Журбін написав поему «Народичі-1992». Сумна фантазія про те, як людям у Народичах обридло чекати обіцяних гусей-гусенят. І вони, взявши з собою дітей, старих, котів та улюблені книжки, сіли на трактори, комбайни, соломотряски та інший підручний транспорт, вишикувались у колону — й рушили...

Колона минула Коростень, Житомир, межу Полісся, потім межі України, далі — межі Всесвіту і — зникла десь за Чумацьким шляхом.

Такі будуть щасливі фінали наших казок.

Але колона поки що не рушила — ні з Народичів, ні з інших населених пунктів, які гризуть невидимі відьми...

На фото: село Довгий Ліс Народицького району: де ми — по той чи по цей бік дроту!..

Школа у Великих Клещах — оце й увесь клас. Гуси, гуси, гусенята...

Іванківський район. Самосели: отак визирають з окопів бувалі солдати. Третя війна на їхньому віку!

Поліський район: останній сторож кинутого двору.

Село Ноздрище Народицького району. Біля цього замка на дверях — один мілірентген. Три місяці тому тут ще жила жінка.

Sonia Lewitska

Софія Левицька була в шерензі перших, сміливих, рішучих піонерів українського мистецтва, які примусили Європу ставитись до них з повагою і по-приятельськи зачислити до грона своїх однодумців.

ДЕКОРАЦІЯ РАДОСТІ І ЛЕГЕНДИ

НА УКРАЇНІ мало хто її знає. Навіть у селі Вільхівцях під Житомиром не пам'ятають про свою землячку, яка 1874 року народилася в родині Пилипа Левицького й Модести Бишовської. Батько Софії Левицької був власником Вільхівців та інспектором народних шкіл у Кам'янці-Подільському. Її брат, лікар і письменник Модест Левицький (1866—1932) у 1915 році був головою української дипломатичної місії в Греції, відтак працював трохи лектором Української сільськогосподарської академії в Подєбрадах, лікарем у Луцьку. Про ці факти ми довідуємося з каталога, підготовленого Іванною Нижник-Винників, Катериною Штуль, а також Юрієм Кульчицьким і виданого у Парижі. Принагідно зазначимо, що Іванна Винників та Юрій Кульчицький живуть у Мужені, у знаному нами «Закутку», де провів останні свої двадцять років і похований славетний Володимир Винниченко. Опікуються садибою — останнім пристанищем письменника. Вони й передали його спадщину на зберігання до Колумбійського університету в Нью-Йорку.

Юрій Кульчицький після другої світової війни знайшов у Парижі кільканадцять гравюр Софії Левицької, довгі роки зберігав матеріали про життя й творчість несправедливо призабутої художниці. Мріяв довгі роки про видання каталога про неї... Й ось це репрезентативне видання побачило світ і воно перед нами...

Дума моя сьогодні про тих, кого наша забудькувата пам'ять ще має повернути до життя. Думаю найперше про Софію Левицьку (1874—1937), яка на зорі своєї юності ходила вулицями Києва, милувалася його чарівними соборами, що унаявлювали вічність нашого культурного часу. Художницею вона стала у Парижі, а перші уроки малярства брала в Житомирі, у приватній школі Казановських. Вийшла заміж за французького живописця Жана Маршана (1883—1940). Про нього читаємо у відомому словнику сучасного мистецтва «Лярус»: «Виставлявся в салоні Незалежних у 1908 р., в осінньому Салоні та в Тюїльрі. Після короткої поїздки до Сірії 1928 декорував палац резиденції в Бейруті... ілюстрував Поля Валері, Клоделя, Мора Куртоліне». Про Левицьку можемо сказати, що в ці роки вона також постійно й успішно виставлялася в цих же салонах, користуючись незмінною увагою публіки.

Софія Левицька розділила долю багатьох митців-емігрантів, що волею обставин опинилися на чужині, тужачи за рідною землею, а також за покинутими близькими і рідними. Мов ті журавлики, вони вилетіли у вирій шукати щастя в незнаних їм світах, здобувати в праці ім'я, а своїй матірній землі — славу і добру опінію серед людей, що українці — народ працьовитий. Відтак для багатьох зачалася ностальгія... Софія Левицька була в шерензі перших, сміливих, рішучих піонерів українського мистецтва, які примусили Європу ставитись до них з повагою і по-приятельськи зачислити до грона своїх однодумців. Ми знаємо, що серед них були І. Похитонів, О. Архипенко, М. Бойчук, М. Касперович, С. Налепинська, М. Паращук, М. Гаврилко. Усі вони поїхали по науку, здружилися з такими, як самі, і стали зачинателями нової мистецької культури XX століття, що увібрала досягнення попередніх епох й якісно виокремилася від них конструктивними пошуками пластичної форми. У 1905 році Софія Левицька вступила до Паризької академії мистецтв, а вже через шість років взяла участь у першій виставці кубістів в осінньому паризькому Салоні, поруч з такими майстрами, як Леже, Дюшам, Архипенко, Пікабія.

Формулюючи засади кубізму в своїх «Естетичних медитаціях», Г. Аполлінер готувався з приятелями до другої виставки кубістів під назвою «Секціон д'Ор», що в 1912 році згрупувала майже тридцять розмаїтих митців, які подали в експозицію понад двісті полотен і різьб. Виставка мала успіх. У ній взяла участь також Левицька. Тепло відізвався про неї невтомний інспіратор нових мистецьких форм Г. Аполлінер, який не забув і нашого Архипенка, поруч з ініціаторами нового мистецького руху Грі, Браком, Делоне, Марією Лауренсен, Дюшамом та іншими. Аполлінер наполегливо працював тоді, готуючи до друку свою славетну книжку «Художники кубісти». На цей час Софія Левицька організувала першу персональну виставку в галереї Б. Вайля і здобула добре ім'я вдумливої художниці.

Париж для кожного, хто сюди приїжджав, ставав школою випробування на зрілість. У середині і наприкінці 20-х років тут зібралося чимале гроно українських художників. Вони не знали французької мови, але наполегливо з'їжджалися з різних сторін — з Києва, Харкова, Львова, Кракова, Праги: Василь Хмелюк, Василь Перебийніс, Роман Турин, Софія Зарицька, Микола Кричевський, Петро Омельченко, Олекса Грищенко, Михайло Андрієнко. І для багатьох з них призабута нині Софія Левицька була рятівним острівцем, бо мала широкі зв'язки у паризьких мистецьких колах, була ніби куточком рідної землі. Це вона запросила багатьох у 1931 році до збірної виставки українських митців у Парижі. Це вона була одним з ініціаторів спільної виставки французьких і українських митців у Львові. Не одному в ці скрутні роки «великої економічної кризи», коли слово «емігрант» дошкульно вціляло в саме серце, вона подала товариську руку допомоги.

У 1921 році в Парижі вийшла французькою мовою книжка М. Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки» в співпраці французького поета Роже Алляра і художниці Софії Левицької. Дослідник Ю. Кульчицький точно визначає інтерпретацію художницею безсмертного твору Гоголя: «Ілюструючи «Вечори на хуторі біля Диканьки» Гоголя, які при співпраці з поетом Роже Алляром переклала на французьку мову, С. Левицька дає в атмосфері народного вірування свій сюрреалістичний задум, висловлений реалістичною формою. З невичерпною фантазією і життєрадісним гумором вона в цих ілюстраціях розкриває багато істотних народних рис».

Французькі митці шанували нашу землячку за її талант, за працелюбність, за вміння бути товариською, доброю подругою усіх отих стражденних, зболених, що злітались до мистецької Мекки — Парижа, де на зорі століття запальний Аполлінер пророкував: «Таємною метою молодих митців з полярних шкіл є творення чистого малярства. Це пластичне мистецтво є цілковито нове».

Знав Аполлінер Архипенка, писав щирі задушевні фрази про Бойчука, захоплювався Левицькою — одне слово, Україна не була для нього чужою: чув про неї зі слів своїх однодумців.

Чітко, на ритмах білих і чорних плям побудовані дереворити Софії Левицької. Скільки тої грації в композиції «Святий Людовік чинить правосуддя»! Яка орнаментальна пісенність і настроєність вчувається у невеличкому, вдало закроєному сюжеті «Прочани відчалюють до святої землі»! Активно динамічні групи в роботах «Перемога над сарацинами», «Татари вибирають короля», «Здобуття міста Белінас». Зв'язок з київськими граверами XVIII століття спостерігається у дереворитах «У моєму городі», «Земний рай над берегами Ніла», «Збирання винограду».

Окремої спеціальної розмови заслуговує оформлення «Вечорів на хуторі біля Диканьки», позначене живою експресією, непідробним гумором, ліризмом і певною іронією. У цих дереворитах явно бачимо сліди впливів старої української гравюри з її пишно декорованими площинами, що відбивали настрої української бароккальної культури. Але водночас бачимо прагнення майстрині освоїти нову пластичну форму. Влучно визначає манеру Левицької сам Кульчицький: «Вибравши нелегку форму графіки — дереворіз, вона зуміла дійти до досконалості: відчуття суттєвого висловила простими, але сугестивними засобами. Своєрідним баченням сюжету і майстерністю руки вона осягала остаточні форми, поєднавши їх з орнаментальністю цілості».

У монографії автори наводять численні відзиви французьких митців, які щиро оплакували свою подругу за фахом, створивши після її смерті у 1937 році Товариство приятелів Софії Левицької. Мабуть, важко знайти щиріші й тепліші слова, аніж це вдалося зробити символістові Емілеві Бернару, який свого часу працював разом з Гогеном у Понт-Авені, знав Сезанна і був близький з Роденом: «Це була чаруюча душа. Її слухалося, як музику, музику душі. Всі почування бриніли в її голосі й малося враження, що вона не з цього світу. Коли вона тримала пензель у руці, здавалося, що за палітру має веселку. Її образи — це декорація радості і легенди».

А Поль Валері — перлина французької поезії — ще за життя зачарований гравюрами до своєї книги «Ле Серпан», писав з непідкупним зворушенням: «Не можемо собі уявити нічого співзвучнішого творові, нічого не може більш дискретно підкреслити ідею твору, як ці декоративні помисли — такі довільні й рівночасно такі влучні. Схиляю чоло перед винятковим талантом мадам Соні Левицької».

Старанно, вдумливо, з величезним тактом і любов'ю автори випускали книгу про Соню Левицьку. Як важливо, що через півстоліття з гаком після своєї смерті вона приходить до нас завдяки сумлінній праці наших далеких друзів з Приморського Мужену. Принагідно зазначимо, що у Франції є ще одна людина, яка прислужилася справі пропаганди мистецької спадщини Соні Левицької, — це мистецтвознавець Володимир Попович. Без сумніву, її спадщина чекає дальших досліджень. Але ця спадщина розпорошена по світу. Де зберігаються нині її твори? Частково вони в колекції Кульчицького, Поповича. Можливо, дещо зосталося після неї на нашій Україні? На жаль, мало ми знали про неї, тільки те, що тримала в пам'яті львівська велика художниця Ярослава Музика. Це наш обов'язок — гідно оцінити творчий шлях Соні Левицької. Принаймні сьогодні ми сповнені великої подяки до авторів книги за їх гарний дарунок, повернення доброго імені художниці до історії рідного мистецтва.

Олександр ФЕДОРУК.
Київ.

* * *

На фото: «Автопортрет». Кольоровий шовкодрук. «Прочани відчалюють до святої землі». Дереворит. «Город у місячному сяйві». Дереворит. Ілюстрації до книги М. Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки».

Фоторепродукції Олександра СЛАНКА.

РАНИ

Ні, Володимир Головач не нав'язує нам свої думки й оцінки, він вважає, що люди самі мають з'ясувати, якою була та війна — справедливою чи ні. Володимир просто хоче, щоб таке не повторилось через наші байдужість і сліпоту.

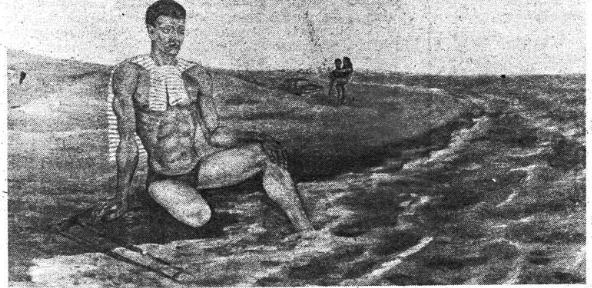
Ох, не хочуть гоїтися. Печуть. У Володимира Головача їх дві. Одна — на плечі од душманського «бура», що оце знову відкрилась і випхала його у московський госпіталь до медичних світил. Од неї є ліки — санаторії і госпіталі — поятриться і знову на деякий час вгамує.

А які ліки од другої — душевної, що ділить його молоде життя не на роки, як у нас, — 1984-й, 1985-й... Новий, 1991-й, — а на дві контрастні половини — до Афгану і після нього.

Вона, ця друга, гризла совість, душила жахливими снами і вицвілими буднями, доки він не зрозумів — треба висповідатись, винести сей біль на люди. Та як? Згадалась давня зброя, як у Саші Стовби, — вірші — вдалі; покладені ним же, Володимиром, на музику, і не зовсім. Доки не впевнився: цього замало — треба щось промовистіше і дохідливіше, щоб навіть лінивець, ковзнувши випадковим поглядом, не міг одвернутись, відчувши біль солдатської рани. Так він узяв до рук пензлі. А сюжети картин вже давно переслідували його невтомними тінями.

Бо ж все виболене, пережите: тече кривава ріка серед похмурих скель, що мільйоннотонно налягли на плечі молодих хлопців, а по ній — ні, не човни — цинкові солдатські труни одна за одною поспіль.

І як еверест абсурду — порожня трибуна. Володя довго ламав голову, чи сідлати на неї найгенеральнішого і найпартійнішого винуватця афганської трагедії, доки не дійшов висновку: не один він винен, не один... «В очікуванні прозріння» — своєрідна титульна сторона всіх інших його робіт, бо саме такою побачив колишній солдат «інтернаціональну допомогу обмеженого контингенту» із середини, і ніякий «принцип соцреалізму» не міг водити його пензлем наперекір баченому, шукати менш трагічних фарб. Час порожньої парадності минає, настав час трагізму. Від того і назви робіт — «Розіп'яті не на хресті», «Бойня», «Епілог», «Почуйте нашу луну», «В день народження друга».

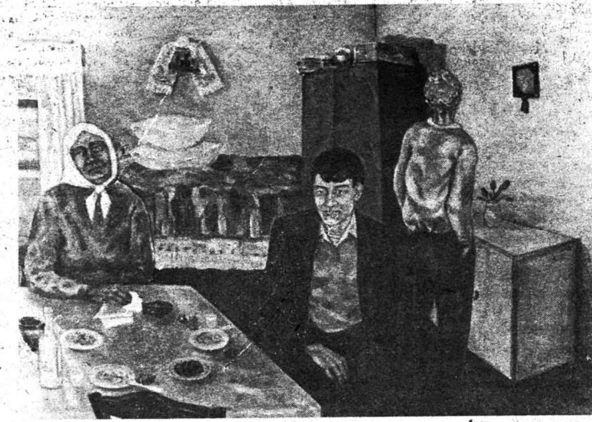
Ні, Володимир не нав'язує нам свої думки й оцінку, вважає, що люди самі мають розібратись, якою була та війна — справедливою чи ні. Володимир просто хоче, щоб таке не повторилось через наші байдужість і сліпоту. І тому він у своїх картинах не політик і не філософ, швидше — психолог, який хоче доторкнутись до почасти атрофованих струн наших задубілих душ.

Безперечно, професійний критик знайде і слабкі місця в творчій манері молодого художника. Але не зможе дорікнути холодним ремісництвом. Бо з його полотна, здається, скапує ота найпекучіша сльоза матері, яка втратила єдиного сина, бо його образи буквально пронизані невимовним болем. Маємо перед собою чисте золото художньої правди, до того ж заломлене через афганську призму. А відтак — і відчуття тої помилки, тої трагедії, яку усім нам ще належить осмислити.

А поки що роботи вчорашнього солдата і завтрашнього художника Володимира Головача — на найтяжчому щоденному суді — у скромному приміщенні чернігівських воїнів-інтернаціоналістів.

Анатолій БЕНЬ,
спецкор. «Голосу України».
Чернігів.

Йду за часом, як за плугом

І слово його як молитва

Образ Христа — символ жертовності — супроводжував його поетичну музу від юних літ. На жаль, ми надто часто згадуємо Бога всуе, це вже стало даниною новим віянням. Поезії-молитви Ігоря Калинця вистраждані усім його життям.

Заньківчанські вечори — так називаються творчі зустрічі митців із львів'янами, що відбуваються в театрі імені М. Заньковецької за ініціативою місцевих осередків Народного Руху України і Товариства української мови імені Тараса Шевченка. Організатором й незмінним «диригентом» вечорів став актор театру Святослав Максимчук. Уже багато років поспіль виступає він вірним лицарем його величності Слова.

Ці вечори і схожі, і не схожі на концерти чи творчі звіти. Бо запрограмовані на духовну взаємодію Художника і шанувальників його таланту, його душі, його громадянських ідеалів. Для митців такі зустрічі — своєрідні сповіді. Перед львів'янами уже «сповідалися» Дмитро Павличко, Іван Драч, Валерій Шевчук, інші письменники. А напередодні Різдва відбувся святвечір львівського поета Ігоря Калинця у колі духовно близьких людей, які попри всі катаклізми нашого життя зберегли Бога в серці. Як зберіг його і поет трагічної долі. Образ Христа — міфічного символу жертовності — супроводжував його поетичну музу від юних літ. На жаль, ми надто часто згадуємо Бога всуе, це вже стало даниною новим віянням. Поезії-молитви Ігоря Калинця вистраждані усім його життям.

Отже, релігійні мотиви у творчості поета, який стверджує, що «початок дерева життя — у серці», сприймаються як слово священика у церкві.

Ігор Калинець — автор 17 збірок поезій, та лише одна з них, найперша — «Вогонь Купала» — вийшла в 1966 році на рідній землі. Його поетична муза замовкла десять років тому. Друзі не допитуються у поета: чому? Надто інтимне й болюче це питання. Вона замовкла у місцях позбавлення волі, далеко-далеко від рідного дому. Свого часу Вогонь Купала називався інакомислієм і карався законом. Нині інакомисліє іменується плюралізмом. Одначе книги поета досі чекають своєї черги. Збірки поезій Ігоря Калинця видаються за кордоном, його творчість вже й у школах починають вивчати, як похвалився не без гіркої іронії поет. Недавно він був удостоєний честі репрезентувати українське Слово на престижному міжнародному фестивалі поезії в Торонто, а на рідній землі досі даються взнаки гальма. Втім, здається, на нас чекає сюрприз. Минуло лише... 25 років після дебюту, і ось невелика збірка поезій Ігоря Калинця має шанси вийти в світ.

Поезії Ігоря Калинця читали на сцені Святослав Максимчук, народний артист УРСР Богдан Козак. Самобутню співану поезію львів'яни почули у виконанні музиканта, композитора Михайла Мануляка. Свого часу він був засновником і першим керівником популярного ансамблю «Ватра». На заваді його кар'єри також став Вогонь Купала — українська пісня...

Мабуть, молитви — канонізовані й поетичні — потрібні не тільки віруючим, а атеїстам. Щоб у розпалі політичних пристрастей і сутичок не загубити головне — свою духовну сутність. Про це нагадав львів'янам передріздвяний свят-вечір поета Ігоря Калинця.

Кошти від заньківчанських вечорів, які завжди проходять при аншлазі, перераховуються на фонди Товариства української мови імені Тараса Шевченка, спорудження пам'ятника Василю Стусу і новостворений фонд репресованих українських письменників.

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».
Львів.

Нині з нас потроху спадає струп'я страху, і ми оживаємо душею. Настає час згадати тих, хто понад півстоліття тому в сутінках тоталітаризму намагався підставити свої плечі під проблеми, болі та жалі України, проте не зміг витримати ваготи тодішніх обставин. Ця давня історія — про розгром у зародку молодіжної політичної організації й фізичне знищення більшості її учасників — не відома громадськості республіки. Тепер вона виходить з небуття завдяки старанням мешканки Києва Лідії Степанівни Стойкової, яка дала перший поштовх до пошуків. Протягом кількох десятиліть вона не раз зверталася до різних інстанцій республіки з проханням дослідити життя її матері Г. Г. Самійлик, репресованої ще в довоєнні часи, і реабілітувати її. Саме це ім'я і стало відправною точкою пошуку.

Що б ми не казали про НКВС, але в цьому комісаріаті діловодство було поставлено непогано. Завдяки цьому я дістав рідкісну можливість ознайомитися з двома томами справи, котрі проливають світло на обставини, що нас цікавлять. Працівник КДБ Михайло Миколайович Стецюк, який вивчав цю справу, засумнівався в окремих її деталях і провів нове розслідування, що зайняло вже три томи. Коли я знайомився і з цими томами, переді мною почали поступово вимальовуватися раніше небачені, цілком несподівані деталі... Але про це пізніше.

А спочатку були згадувані вже два томи, скомпоновані в 1938 році в основному слідчим НКВС Шубняковим, паперами з яких він підводив членів підпільної організації під розстріл та довгі строки каторги.

Треба думати, що точка зору Шубнякова відбиває погляди широкого кола працівників держбезпеки передвоєнного часу. Це — будемо відвертими — шизофренічні ідеї людей, які в усьому вбачали змови та терористичні акти.

ТОЧКА ЗОРУ ШУБНЯКОВА

Група молодих людей — здебільшого з Чернігівщини — створила українську націонал-соціалістську партію фашистського типу. Але НКВС — честь йому і слава! — за допомогою добровільного інформатора швидко виявив і знешкодив ворогів народу — шістьох членів злочинної організації. Іскру, яка могла запалити велике багаття, вчасно загасили НКВС та суд, тобто система, що стоїть на захисті завоювань революції. Після 1917 року цій системі іскри були ні до чого.

Першим членом, керівником та натхненником нової партії був Юрій Павлович Дусь, студент Київського держуніверситету. Коли заарештували його матір О. Г. Мамченко-Дусь, то вона розповіла на допиті: «На формування націоналістичних переконань мого сина Юрія мав величезний вплив батько Павло Миколайович. Він розповідав синові історію України, про вольницю запорозького козацтва... Дізнавшись про смерть батька, Юрій сказав: «Усе своє життя присвячу священній боротьбі за незалежність нашої матері-України від московського ярма. Я боротимуся за ті ідеї, що прищепив мені батько».

Олександр Михайлович Канавець походив з «соціально-чужої родини». Його батька засудили нібито за контрреволюційну діяльність. Олександр викладав у сільських школах українську мову та літературу. На допиті начебто засвідчив: «Я по-шкідницьки навчав дітей, в результаті успішність у моїх класах була дуже низькою. Крім того, я вживав фізичних засобів впливу по відношенню до дітей, за що був вигнаний із шкіл сіл Жовтневого, Колісники, Бондарі...». Молодий учитель пробував творити. Ось, наприклад, що вийшло з-під його пера: «Твоя Україна гине в рабстві, твій народ стогне в неволі, і ти — раб та невольник...». Начебто саме цей текст під час обшуку в його житлі Олександр хотів знищити й утекти. А ось і «зізнання»: «Пред'явлений мені документ я написав перед арештом. У ньому виклав свої терористичні наміри проти керівників Комуністичної партії та Радянського уряду. Цей документ викриває мене як такого, що готовий вести організовану боротьбу проти існуючого в СРСР ладу».

Феогност Іванович Рябоконь — син куркуля, померлого на засланні. Свого часу був відрахований з Ніжинського медичного технікуму за антирадянську діяльність. Влаштувався формувальником чавуноливарного цеху Київського машинобудівного заводу «Більшовик». Коли прийшли люди з НКВС, він «розколовся» й показав, що їхня партія прагнула «скинути Радянську владу шляхом терору та диверсій».

Панас Фірсович Демиденко — син поліцейського стражника. Після закінчення Ніжинського педагогічного технікуму працював учителем семирічної школи в селі Заньки. Під час роботи в школі ніби «рвав і спотворював портрети керівників партії та уряду». З педінституту виключений за те, що приховав факт роботи батька в поліції.

Галина Григорівна Самійлик, наймолодший член підпільної партії, у заяві про вступ писала: «1936 року, серпня місяця, 25 дня, я, Самійлик Галина Григорівна, 1919 року народження, в цей святий для мене день присягаюсь життя своє присвятити визволенню батьківщини моєї — України від московського ярма». Проте незабаром від організації відійшла. Навіть написала про це відповідну заяву. Вийшла заміж за С. С. Стойкова, який був старший за неї на двадцять років, народила дочку Ліду. В цей час органи арештували її чоловіка. А коли дитині виповнилося чотири місяці, забрали і молоду маму.

Нарешті ще один член підпільної організації — Олександр Павлович Постоєв, син репресованого. Родом з Житомира. Вчився з Дусем в одній групі. У заяві про вступ до партії писав: «Цілком усвідомлюючи трудність боротьби в умовах сучасного більшовицького терору, я все ж обіцяю присвятити життя цій великій справі й віддати їй усі сили, розум та здібності».

Як вважав слідчий Шубняков, ця партія накопичувала сили, щоб з часом довести діло до збройного повстання і вдарити в спину Великого Жовтня.

Слідчий, мабуть, дуже шкодував, що не пощастило знайти зброю, листівки чи якісь інші речові докази життєдіяльності та боротьби цієї політичної організації. Але й добутого було цілком достатньо для передачі матеріалів до суду.

В обвинувальному висновку, зокрема, сказано: «Основні програмні установки зводилися до насильницького скинення Радянської влади шляхом збройного повстання при допомозі фашистських держав у вигляді військової інтервенції, використання з тією ж метою всіх методів боротьби, включаючи терор і диверсії, встановлення на Україні фашистського ладу».

Справу слухали 25 квітня 1939 року на закритому судовому засіданні, без участі обвинувачення, захисту та свідків. Військовий трибунал Київського особливого військового округу в складі головуючого військового юриста І рангу Кондратьєва і членів: полкового комісара Баканова й капітана Слюсаренка, секретаря молодшого військового юриста Коробського протягом одинадцяти годин (як свідчить протокол) слухав цю справу. Дуся й Канавця засудили до розстрілу, Рябоконя — до 10, Демиденка — 8, Мамченко-Дусь та Самійлик — 3 років позбавлення волі.

Через місяць розстріл Дусю й Канавцю замінили «десятирічкою». Після такого акту милосердя хто б насмілився звинуватити можновладців у кровожерності? Адже крові не було. Просто кожен дістав своє. На ту пору Канавцю було 24, Дусю та Демиденку — по 23, Рябоконю — 21, Самійлик — 20 років.

Ось конспективно й усі відомості, що НКВС, в особі Шубнякова, залишив нащадкам про існування цієї партії.

АВТОРСЬКИЙ ВІДСТУП

Відчуваєш якесь полегшення, коли дізнаєшся, що все-таки засідала не ущербна «трійка», а був суд. Правда, викликає гіркий посміх інформація Шубнякова про Постоєва: «вибув невідомо куди». Кожен відає, що для НКВС невідомих місць та напрямів не існувало. Отже, ця людина — дорога органам?

Виник також сумнів: чи справді під час обшуку Канавець намагався знищити папери і втекти? Навіщо було хлопцеві вдаватися до такого відчайдушного кроку? Чи далеко втечеш, коли за тобою слідкує НКВС?

Ну, а в усьому іншому — начебто цілком вірогідна картина.

ДОЛІ ЗАСУДЖЕНИХ

Тепер, через півстоліття після згаданих подій, ми з допомогою М. Стецюка маємо можливість дізнатися у свідків, що знали засуджених особисто, якими були насправді ці молоді люди.

Ю. Дусь, за словами людини, яка його добре знала, був великим фантазером. Він завжди носився з нереалістичними ідеями, здебільшого політичного спрямування. Досить сказати, що після закінчення чугуївського технікуму, влаштувавшись на роботу в один з радгоспів Поволжя, Юрій висловив на засіданні парткому таке: «Я й до цього часу не згодний з політикою партії та Радянської влади. Товариш Сталін для мене зовсім не авторитет. Для мене він не існує...».

На ту пору це були справді надто сміливі слова. Зрозуміло, що людина з такими поглядами не могла не встряти в якусь історію. Так і трапилося... З перших днів перебування в «Північсхідтаборі» Магаданської області Ю. Дусь теж не кращим чином себе зарекомендував: працював погано, «проводив агітацію серед чесно працюючих в'язнів. 16 листопада 1941 року здійснив втечу. 8 грудня цього ж року зареєстровано смерть Пономарьова Василя Петровича, 1918 року народження. Похований на відстані півтора кілометра від табору...».

В чому річ? Звідки взявся якийсь Пономарьов? В акті від 8 грудня знаходжу: «в могилу завглибшки два метри покладений головою на схід, руки складено на грудях, очі закрито, одягнений у нижню білизну, голову покрито білизняним шматтям, причеплено бирку з установчими даними». А от нарешті й розгадка таємниці: за допомогою дактилоскопічної карти з'ясовано, що під прізвищем Пономарьова ховався 26-річний Дусь.

Шкода, що цьому фантазерові не пощастило уникнути такого звичного для ув'язнених сталінських таборів кінця.

П. Демиденко був дуже скромною молодою людиною. Він сумлінно вчителював у молодшому класі сільської семирічки. У нього не було і гадки рвати портрети керівників партії та уряду, в чому його було звинувачено... Відбував покарання в копальнях «Більшовик» того ж «Північсхідтабору», що й Дусь. 24 вересня 1939 року був переведений на важку працю. А потім... У долині річки Чай-Ур'я на відстані півкілометра від траси та табору ув'язнені випадково знайшли зека, що повісився. Щоб цей випадок не псував загальної позитивної картини, в медичних документах записали: параліч серця. Один в'язень, який був з Демиденком кілька останніх годин, розповів: «Перед своїм удушенням він казав, що був у пома (помічник лікаря — Б. С.), скаржився на дизентерію та сліпоту, але той нічим йому не допоміг, навіть не прийняв. Після роботи, коли мене підвели до трупа мерця, я пізнав у ньому Демиденка». І було на день смерті йому 23 роки...

Галині Самійлик випала не менш трагічна доля. Дусь казав про неї на суді: «Це молода дівчина, яка весь час про щось мріяла й чогось шукала. Використавши її особисту приязнь до мене, я завербував її в організацію».

Як і всі члени підпільної партії, вона відбувала покарання на Сході країни. Виконувала обов'язки фельдшера. Її чоловіка на ту пору звільнили з-під стражі, бо з'ясувалося, що ні в чому не винен. Він і далі мешкав у Києві. Подружжя листувало[ся], вибудовуючи в мріях спі[льне] майбутнє, адже 22 груд[ня] 1941 року Самійлик ма[ла] вийти на волю. Проте сі[мейне] щастя не склалося. Принаймні з двох причин. 1[...] січня 1941 року Галина на[...]родила другу дочку. Хоч [...] правду мовити, ні в чому во[...] на перед Стойковим не зави[...]нила, бо не належала собі. Закони табірного життя дуж[е] відрізняються від законів нормального людського суспі[льства].

ГРАЛИСЬ ХЛОПЦІ У ПОЛІТИКУ

РОЗПОВІДЬ ПРО СПРОБУ СТВОРЕННЯ ПАРТІЇ, АЛЬТЕРНАТИВНОЇ КП(б)У, ЩО ЗАВЕРШИЛАСЯ ТРАГЕДІЄЮ

ніні. Свого часу
ний з Ніжинсь-
о технікуму за
у діяльність.
формувальни-
иварного цеху
машинобудівно-
льшовик». Коли
и з НКВС, він
й показав, що
рагнула «скину-
владу шляхом
версій».
сович Демиден-
поліцейського
Після закінчення
педагогічного
ацював учите-
ної школи в се-
ід час роботи в
вав і спотворю-
керівників пар-
. З педінституту
а те, що прихо-
оти батька в по-

игорівна Самій-
одший член під-
ії, у заяві про
а: «1936 року,
я, 25 дня, я, Са-
на Григорівна,
родження, в цей
ене день прися-
своє присвяти-
ю батьківщини
аїни від москов-
». Проте незаба-
нізації відійшла.
ала про це від-
у. Вийшла заміж
йкова, який був
неї на двадцять
ила дочку Ліду.
ргани арештува-
а. А коли дитині
отири місяці,
олоду маму.
це один член під-
нізації — Олек-
вич Постоєв, син
о. Родом з Жи-
ся з Дусем в од-
заяві про вступ
сав: «Цілком ус-
трудність бороть-
сучасного біль-
терору, я все ж
ятити життя цій
аві й віддати їй
ум та здібності».
слідчий Шубня-
тія накопичувала
з часом довести
йного повстання і
спину Великого

мабуть, дуже
цо не пощастило
ю, листівки чи
речові докази
сті та боротьби
чної організації.
того було цілком
ля передачі мате-
ду.
вальному висновк-
сказано: «Основ-
ні установки зво-
насильницького
адянської влади
ойного повстання
зі фашистських
игляді військової
використання з
тою всіх методів
ключаючи терор і
тановлення на Ук-
стського ладу».
лухали 25 квітня
на закритому су-
данні, без участі
ння, захисту та
ськовий трибунал
особливого військ-
ту в складі голо-
йськового юриста
дратьєва і членів:
омісара Баканова
Слюсаренка, сек-
одшого військово-
Коробського про-
адцяти годин (як
отокол) слухав цю
ся й Канавця за-
розстрілу, Рябо-
10, Демиденка —
ко-Дусь та Самій-
оків позбавлення

сяць розстріл Ду-
цю замінили «де-
». Після такого
ердя хто б насмі-
нуватити можно-
ровожерності? Ад-
е було. Просто ко-
своє. На ту пору
уло 24, Дусю та
— по 23, Рябо-

коню — 21, Самійлик — 20 років.

Ось конспективно й усі відомості, що НКВС, в особі Шубнякова, залишив нащадкам про існування цієї партії.

АВТОРСЬКИЙ ВІДСТУП

Відчуваєш якесь полегшення, коли дізнаєшся, що все-таки засідала не ущербна «трійка», а був суд. Правда, викликає гіркий посміх інформація Шубнякова про Постоєва: «вибув невідомо куди». Кожен відає, що для НКВС невідомих місць та напрямів не існувало. Отже, ця людина — дорога органам?

Виник також сумнів: чи справді під час обшуку Канавець намагався знищити папери і втекти? Навіщо було хлопцеві вдаватися до такого відчайдушного кроку? Чи далеко втечеш, коли за тобою слідкує НКВС?

Ну, а в усьому іншому — начебто цілком вірогідна картина.

ДОЛІ ЗАСУДЖЕНИХ

Тепер, через півстоліття після згаданих подій, ми з допомогою М. Стецюка маємо можливість дізнатися у свідків, що знали засуджених особисто, якими були насправді ці молоді люди.

Ю. Дусь, за словами людини, яка його добре знала, був великим фантазером. Він завжди носився з нереалістичними ідеями, здебільшого політичного спрямування. Досить сказати, що після закінчення чугуївського технікуму, влаштувавшись на роботу в один з радгоспів Поволжя, Юрій висловив на засіданні парткому таке: «Я й до цього часу не згодний з політикою партії та Радянської влади. Товариш Сталін для мене зовсім не авторитет. Для мене він не існує...».

На ту пору це були справді надто сміливі слова. Зрозуміло, що людина з такими поглядами не могла не встряти в якусь історію. Так і трапилося... З перших днів перебування в «Північсхідтаборі» Магаданської області Ю. Дусь теж не кращим чином себе зарекомендував: працював погано, «проводив агітацію серед чесно працюючих в'язнів. 16 листопада 1941 року здійснив втечу. 8 грудня цього ж року зареєстровано смерть Пономарьова Василя Петровича, 1918 року народження. Похований на відстані півтора кілометра від табору...».

В чому річ? Звідки взявся якийсь Пономарьов? В акті від 8 грудня знаходжу: «в могилу завглибшки два метри покладений головою на схід, руки складено на грудях, очі закрито, одягнений у нижню білизну, голову покрито білизняним шматтям, причеплено бирку з установчими даними». А от нарешті й розгадка таємниці: за допомогою дактилоскопічної карти з'ясовано, що під прізвищем Пономарьова ховався 26-річний Дусь.

Шкода, що цьому фантазерові не пощастило уникнути такого звичного для ув'язнених сталінських таборів кінця.

П. Демиденко був дуже скромною молодою людиною. Він сумлінно вчителював у молодшому класі сільської семирічки. У нього не було і гадки рвати портрети керівників партії та уряду, в чому його було звинувачено... Відбував покарання в копальнях «Більшовик» того ж «Північсхідтабору», що й Дусь. 24 вересня 1939 року був переведений на важку працю. А потім... У долині річки Чай-Ур'я на відстані півкілометра від траси та табору ув'язнені випадково знайшли зека, що повісився. Щоб цей випадок не псував загальної позитивної картини, в медичних документах записали: параліч серця. Один в'язень, який був з Демиденком кілька останніх годин, розповів: «Перед своїм удушенням він казав, що був у [...]пома (помічник лікаря. — Б. С.), скаржився на дизентерію та сліпоту, але той нічим йому не допоміг, навіть не прийняв. Після роботи, коли мене підвели до трупа мерця, я пізнав у ньому Демиденка». І було на день смерті йому 23 роки...

Галині Самійлик випала не менш трагічна доля. Дусь казав про неї на суді: «Це молода дівчина, яка весь час про щось мріяла й чогось шукала. Використавши її особисту приязнь до мене, я завербував її в організацію».

Як і всі члени підпільної партії, вона відбувала покарання на Сході країни. Виконувала обов'язки фельдшера. Її чоловіка на ту пору звільнили з-під стражі, бо з'ясувалося, що ні в чому не винен. Він і далі мешкав у Києві. Подружжя листувалося, вибудовуючи в мріях спільне майбутнє, адже 22 грудня 1941 року Самійлик мала вийти на волю. Проте сімейне щастя не склалося. Принаймні з двох причин. 15 січня 1941 року Галина народила другу дочку. Хоч, правду мовити, ні в чому вона перед Стойковим не завинила, бо не належала собі. Закони табірного життя дуже відрізняються від законів нормального людського суспільства.

А потім почалася війна, і звільнення Галини відклали до ліпших часів. Кінця війни вона не дочекалася. В акті про її смерть від 9 квітня 1945 року зазначено, що померла від загального зараження крові. Лушникова, директор ніжинської школи, в якій колись навчалася Самійлик, через багато років згадувала, що від матері Галини вона дізналася: після смерті чоловіка Самійлик в засланні вдруге вийшла заміж і народила дочку, а потім узяла шлюб утретє й під час пологів померла. Галина Самійлик пішла з життя 26-річною.

Олександр Канавець був зовсім не таким, як його змальовує Шубняков. Це був хлопець із запальним характером, але школярів не бив і ставати терористом не збирався. Отже, те, що він показав на себе, є «вибитою» неправдою. Канавця теж спіткав трагічний кінець. Він помер 10 березня 1943 року в «Актюбтаборі», не витримавши нелюдських умов існування. І було йому на ту пору 2[...] років.

О. [...]. Мамченко-Дусь померла 14 жовтня 1948 року. Її провина полягала лише в тому, що вона не донесла на свого сина, якого помилково вважали винним.

Дані про кінець життя Олександра Постоєва суперечливі. Свідок Белінська, яка разом з ним завершувала навчання в університеті, пам'ятає, що Постоєв ніяк не переймався клопотом після арешту Дуся, наче це його зовсім не обходило. Під час окупації Києва вона випадково зустріла свого однокашника біля біржі праці. Тоді Постоєв сказав, що працює перекладачем у німців. Уже по війні дізналася, що він начебто помер від голоду в окупованому місті. За іншими даними, Постоєв відступив разом з окупантами.

Тепер ми знаємо: втершись у довір'я Ю. Дуся та інших членів організації, О. Постоєв гарно зіграв свою підлу роль, надіславши Шубнякову одинадцять листів. Оригіналів цих повідомлень, на жаль, я не бачив, але їхній зміст викладено в одній з доповідних. Постоєв розповідає про умонастрої Ю. Дуся, Ф. Рябоконя та О. Канавця. Між іншим, нічого кримінального в діях цих молодих людей нишпорка не відкрив. Вони вели розмови про антинародну суть тодішньої влади.

Не думаю, що Ю. Дусь чи хтось із членів організації дізнався, хто насправді їх продав. Послужливі руки енкавеесівців Постоєва заховали, вміло підставивши на місце зрадника Ф. Рябоконя.

Тепер, через багато років, ніхто з опитаних не сказав про Постоєва доброго слова — ні колишні працівники НКВС, ні колишні студенти, які його знали.

КДБ ПРОТИ НКВС

Кажуть, що все таємне з часом стає явним. І в нашому випадку не могло бути інакше, адже один з шести засуджених, Ф. Рябоконь, залишився в живих. М. Стецюк його розшукав в Ярославлі.

Феогност замолоду був бойовим хлопцем. До того ж мав нестримного язика. Але був дуже далекий від антирадянської пропаганди, яку йому приписував Шубняков. У 1988 році, вже на схилі літ, коли табори та заслання зосталися позаду, Феогноста Івановича ознайомили з матеріалами справи. Звідти Рябоконь вичитав, що він начебто проводив антирадянську обробку учнів ніжинського технікуму, рвав портрети керівників партії та уряду (нав'язлива ідея енкавеесівців тих років. — **Б. С.**), був антисемітом. Адже насправді нічого цього не було. Спотворив Шубняков і показання щодо характеру розмов Рябоконя з Дусем, внісши до протоколу, ніби їхня організація ставила за мету скинення Радянської влади на Україні шляхом збройного повстання, терору та диверсій, виділення республіки з СРСР і т. ін.

Ф. Рябоконь засвідчив: «Склавши протокол, Шубняков тоді попередив: якщо я не підпишу по-доброму, то доведеться підписати по-поганому. І я підписав... На суді я зустрів Самійлик. Вона розплакалася, сказавши, що була змушена звести на мене наклеп... Показання про наявність осередків у педінституті, університеті, залізничній школі, а також про поїздку Старицького до Полтави (нібито для встановлення зв'язку з місцевим підпіллям) я не підтверджую. Вони вигадані слідчим».

Для більш повної характеристики слідчого з далекого 1938 року наведемо уривок з недавнього допиту Рябоконя:

«**Запитання:** Чи підтверджуєте ви показання про те, що Дусь вас повідомив про наявність в організації коштів і зброї, які будуть використані для боротьби з Радянською владою, фотообладнання, призначеного для виготовлення антирадянських листівок і брошур, чи планувалося розповсюдження цих листівок у Києві та
ферії?
Відповідь: Ці пок
відкидаю. Я їх не
ни вигадані слідчим
ковим. Дусь ніколи
повідав мені про
коштів та зброї в ор
Фотоапарата та інш
деталей я в Дуся н
він мені ніколи не
організація має та
кування. Не було р
про те, щоб виготов
тоспособом або як
шому листівки ант
кого змісту. Усе це
Запитання: Звідк
домо, що Старицьк
петлюрівського офі
стріляного більшов
1920 році, і те, що
рівником осередку,
ваного в Київській
ній школі?
Відповідь: Нічого
не знав і давати
зання не міг. Звід
токолі допиту з'яви
мості, про це, не зн
Далі Рябоконь
«З виписки, з якою
найомили, видно,
засідання тривало
дня. Проте я пам'
суд тривав близьк
не більше... Розгор
казань, як це за
пред'явлений мені
протоколу судового
ня, я не давав».
Отже, на кожно
явні фальсифікації.
ває їх не тільки
Ось показання Н.
подруги Самійлик.
Галину звинувачув
му, що вона агітува
гу вступити до їх
нізації. Тепер Жму
чить: «На антирад
ми ми з Галею Са
коли не розмовлял
не пропонував мені
до антирадянської
ції. Не знаю, що м
сити Самійлик дав
зання, нібито ми не
во бесідували на
ські теми... (Тепер
ви для припущенн
це — зловісні вига
някова. — **Б. С.**).
рі нас цікавило на
особисте життя, а п
ку ми не згадувал
Працівник КДБ
обставини арешту
ця, який начебто
знищити компромет
папери і втекти. В
дено понятих,
участь в арешті та
цього вчителя. Вон
ли, що Канавець
спроб тікати чи
папери не робив.
го, ніяких докумен
чей енкавеесівці в
брали. Отже, й тут
кація.
І так далі. З'ясу
кож, що зібрані в
мах протоколи доп
гато інших докуме
оригіналами. Це
ні, дописані, тобто
ковані копії.

СПІРАЛ...
ВИТКАМИ ДО...

У результаті тр
ревірки відомої чит
ви Генеральний
СРСР О. Я. Сухар
висновку, що «вир
вого трибуналу і
касаційної інстанц
шенні щодо всіх з
є незаконними». П
ховного суду СРС
березня 1990 року
його протест і ухв

ГОЛОС УКРАЇНИ

А потім почалася війна, і звільнення Галини відклали до ліпших часів. Кінця війни вона не дочекалася. В акті про її смерть від 9 квітня 1945 року зазначено, що померла від загального зараження крові. Лушникова, директор ніжинської школи, в якій колись навчалася Самійлик, через багато років згадувала, що від матері Галини вона дізналася: після смерті чоловіка Самійлик в засланні вдруге вийшла заміж і народила дочку, а потім узяла шлюб утретє й під час пологів померла. Галина Самійлик пішла з життя 26-річною.

РО... СТВОРЕННЯ ...ВНО... КП(б)У, ЩО ... ТРАГЕДІЄЮ

Олександр Канавець був зовсім не таким, як його змальовує Шубняков. Це був хлопець із запальним характером, але школярів не бив і ставати терористом не збирався. Отже, те, що він показав на себе, є «вибитою» неправдою. Канавця теж спіткав трагічний кінець. Він помер 10 березня 1943 року в «Актюбтаборі», не витримавши нелюдських умов існування. І було йому на ту пору 2... років.

О. ... Мамченко-Дусь померла 14 жовтня 1948 року. Її провина полягала лише в тому, що вона не донесла на свого сина, якого помилково вважали винним.

Дані про кінець життя Олександра Постоєва суперечливі. Свідок Белінська, яка разом з ним завершувала навчання в університеті, пам'ятає, що Постоєв ніяк не переймався клопотом після арешту Дуся, наче це його зовсім не обходило. Під час окупації Києва вона випадково зустріла свого однокашника біля біржі праці. Тоді Постоєв сказав, що працює перекладачем у німців. Уже по війні дізналася, що він начебто помер від голоду в окупованому місті. За іншими даними, Постоєв відступив разом з окупантами.

Тепер ми знаємо: втершись у довір'я Ю. Дуся та інших членів організації, О. Постоєв гарно зіграв свою підлу роль, надіславши Шубнякову одинадцять листів. Оригіналів цих повідомлень, на жаль, я не бачив, але їхній зміст викладено в одній з доповідних. Постоєв розповідає про умонастрої Ю. Дуся, Ф. Рябоконя та О. Канавця. Між іншим, нічого кримінального в діях цих молодих людей нишпорка не відкрив. Вони вели розмови про антинародну суть тодішньої влади.

Не думаю, що Ю. Дусь чи хтось із членів організації дізнався, хто насправді їх продав. Послужливі руки енкавеесівців Постоєва заховали, вміло підставивши на місце зрадника Ф. Рябоконя.

Тепер, через багато років, ніхто з опитаних не сказав про Постоєва доброго слова — ні колишні працівники НКВС, ні колишні студенти, які його знали.

КДБ ПРОТИ НКВС

Кажуть, що все таємне з часом стає явним. І в нашому випадку не могло бути інакше, адже один з шести засуджених, Ф. Рябоконь, залишився в живих. М. Стецюк його розшукав в Ярославлі.

Феогност замолоду був бойовим хлопцем. До того ж мав нестримного язика. Але був дуже далекий від антирадянської пропаганди, яку йому приписував Шубняков. У 1988 році, вже на схилі літ, коли табори та заслання зосталися позаду, Феогноста Івановича ознайомили з матеріалами справи. Звідти Рябоконь вичитав, що він начебто проводив антирадянську обробку учнів ніжинського технікуму, рвав портрети керівників партії та уряду (нав'язлива ідея енкавеесівців тих років. — **Б. С.**), був антисемітом. Адже насправді нічого цього не було. Спотворив Шубняков і показання щодо характеру розмов Рябоконя з Дусем, внісши до протоколу, ніби їхня організація ставила за мету скинення Радянської влади на Україні шляхом збройного повстання, терору та диверсій, виділення республіки з СРСР і т. ін.

Ф. Рябоконь засвідчив: «Склавши протокол, Шубняков тоді попередив: якщо я не підпишу по-доброму, то доведеться підписати по-поганому. І я підписав... На суді я зустрів Самійлик. Вона розплакалася, сказавши, що була змушена звести на мене наклеп... Показання про наявність осередків у педінституті, університеті, залізничній школі, а також про поїздку Старицького до Полтави (нібито для встановлення зв'язку з місцевим підпіллям) я не підтверджую. Вони вигадані слідчим».

Для більш повної характеристики слідчого з далекого 1938 року наведемо уривок з недавнього допиту Рябоконя:

«**Запитання**: Чи підтверджуєте ви показання про те, що Дусь вас повідомив про наявність в організації коштів і зброї, які будуть використані для боротьби з Радянською владою, фотообладнання, призначеного для виготовлення антирадянських листівок і брошур, чи планувалося розповсюдження цих листівок у Києві та на периферії?

Відповідь: Ці показання я відкидаю. Я їх не давав, вони вигадані слідчим Шубняковим. Дусь ніколи не розповідав мені про наявність коштів та зброї в організації. Фотоапарата та інших фотодеталей я в Дуся не бачив і він мені ніколи не казав, що організація має таке устаткування. Не було розмови й про те, щоб виготовляти фотоспособом або якось по-іншому листівки антирадянського змісту. Усе це вигадки.

Запитання: Звідки вам відомо, що Старицький — син петлюрівського офіцера, розстріляного більшовиками в 1920 році, і те, що він є керівником осередку, організованого в Київській залізничній школі?

Відповідь: Нічого цього я не знав і давати такі показання не міг. Звідки в протоколі допиту з'явилися відомості про це, не знаю».

Далі Рябоконь засвідчив: «З виписки, з якою мене ознайомили, видно, що судове засідання тривало протягом дня. Проте я пам'ятаю, що суд тривав близько години, не більше... Розгорнутих показань, як це записано в пред'явленій мені виписці з протоколу судового засідання, я не давав».

Отже, на кожному кроці явні фальсифікації. І викриває їх не тільки Рябоконь. Ось показання Н. Жмурко, подруги Самійлик. Зокрема, Галину звинувачували в тому, що вона агітувала подругу вступити до їхньої організації. Тепер Жмурко свідчить: «На антирадянські теми ми з Галею Самійлик ніколи не розмовляли. І ніхто не пропонував мені вступати до антирадянської організації. Не знаю, що могло змусити Самійлик давати показання, нібито ми неодноразово бесідували на антирадянські теми... (Тепер є підстави для припущення, що все це — зловісні вигадки Шубнякова. — **Б. С.**). О тій порі нас цікавило навчання та особисте життя, а про політику ми не згадували».

Працівник КДБ з'ясував обставини арешту О. Канавця, який начебто намагався знищити компрометуючі його папери і втекти. Було знайдено понятих, які брали участь в арешті та обшуку цього вчителя. Вони засвідчили, що Канавець жодних спроб тікати чи знищувати папери не робив. Більше того, ніяких документів або речей енкавеесівці взагалі не брали. Отже, й тут фальсифікація.

І так далі. З'ясувалося також, що зібрані в двох томах протоколи допитів та багато інших документів не є оригіналами. Це виправлені, дописані, тобто сфальсифіковані копії.

СПІРАЛЬ ВИТКАМИ ДОНИЗУ

У результаті тривалої перевірки відомої читачеві справи Генеральний прокурор СРСР О. Я. Сухарєв дійшов висновку, що «вирок військового трибуналу і визначення касаційної інстанції у відношенні щодо всіх засуджених є незаконними». Пленум Верховного суду СРСР від 29 березня 1990 року розглянув його протест і ухвалив: «Вирок у відношенні Ю. Дуся, О. Канавця, Ф. Рябоконя, П. Демиденка, Г. Самійлик та О. Мамченко-Дусь скасувати і справу припинити за відсутністю в їхніх діях складу злочину».

Отже, ще одна судова помилка? У тому й річ, що це не просто помилка. Трапилося куди страшніше: керуючись усвідомленим класовим підходом до інакомислячих, задля того, щоб уникнути проблем у майбутньому, всіх їх без зайвого шуму знищували. Наші керівники в минулому були чудовими тактиками, але поганими психологами. Вони не замислювалися над тим, що саме думають люди наодинці із собою після того, коли безслідно назавжди зникають їхні родичі та знайомі.

Ось звідки йдуть безініціативність та озлобленість нашого народу!

Поза всяким сумнівом, Ю. Дусь був великим сміливцем. Він спробував згуртувати нещасних, роз'єднаних страхом людей. Не його провина, що з цього нічого доброго не вийшло. Ці молоді люди горіли свободою, їхні серця були живі для честі. Вони прагнули хоч чимось допомогти нещасній Україні, що тільки-но пережила страшний голод і не менш жахливі репресії. Ці молоді люди були готові віддати свої життя заради свободи. На жаль, нічого не встигли. Бо одразу ж були зраджені й замордовані. І забуті.

Тепер, через багато років, можна дійти ще одного суворого висновку: лад, який не зміг використати на благо суспільства ці молоді та щирі серця, який довів цих людей (а разом з ними й мільйони інших) до загибелі та злиднів, не має морального права на існування.

«Во глубине сибирских руд...».

Як повторюється історія! Тільки не треба переконувати, що наше суспільство розвивається по спіралі, що робить витки вгору. Життя, яким ми живемо, ув'язнюємося, любимо та мучимося, свідчить, що спіраль нашої історії закручується новими страхітливими витками донизу. Все нижче й нижче. Адже розправляючись з інакомислячими, наші можновладці щоразу перевершують будь-яку середньовічну інквізицію, а справу, в якій спостерігається розбіжність поглядів, заганяють у глухий кут.

Дуже багато всім нам належить попрацювати для того, щоби розвиток нашого суспільства знову спрямувати вгору до надій, до любові й духовності.

І ще один, тепер уже останній висновок. Давно немає Наркомату внутрішніх справ, а справи його живуть. Як уже зазначалося, в цій установі було непогано поставлено діловодство. Але, як виявилося, не тільки це. Добре там діяв і конвейєр фальсифікацій. Діє він і сьогодні, хоча назви наркоматів-міністерств змінилися. Як на моє розуміння, з чим редакція може не погоджуватися, Шубнякови і тепер ходять серед нас під різними прізвищами.

Чи не досить жертв?

Борис СИДОРЕНКО

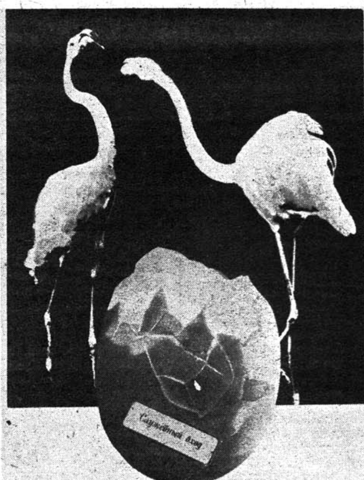
Оперуповноважений другого відділу Управління державної безпеки НКВС УРСР Федір Григорович Шубняков, уродженець робітничої Макіївки Донецької області, вважав: підпільна молодіжна партія накопичує сили, щоб з часом ударити в спину Великого Жовтня. Через півтора десятка літ, а саме в 1954 році, його викликали в управління кадрів КДБ при Раді Міністрів СРСР у зв'язку з допущеними ним порушеннями соцзаконності. Уявляю, як йому було страшно.

Працівник КДБ Михайло Миколайович Стецюк, вивчивши справу, яку колись скомпонував Шубняков, довів: слідство у справі підпільної партії сфальсифіковане від початку й до кінця. Завдяки цьому пошуку нарешті було реабілітовано людей, які залишилися навіки молодими.

Борис Пилипович СИДОРЕНКО, заступник головного редактора.

Народився на Сумщині 1934 року. Був учнем гідромеліоративного технікуму в Ямпільському районі. Служив у війську. Працював річковиком на Волині та Ровенщині. Став журналістом. Перша газета «Радянська Волинь» — як перше кохання. Потім був партійним працівником. Закінчив Львівський університет. З часом знову повернувся до газети. Цього разу до «Радянської України».

В «Голосі України» від першого дня. Має власні книжки. Останніми роками виступає на теми захисту прав людини.

ДАВАЙТЕ ПОЗНАЙОМИМОСЬ!

Вітаю вас! Не знаю, чи зрадієте ви з цього, але я прийшла у гості з тим, щоб запросити до себе. Наші чоловіки так багато й голосно говорять, а нам і за дітьми доглядати, і в чергах стояти, і хату прибирати (тим, у кого є, що прибирати), і багато ще чого робити, а от сісти та поговорити тихенько про свої жіночі справи все ніколи. Та облиште, не втече та хатня робота, все одно ніколи її не переробиш! Зупиніться на хвильку, перепочиньте трішечки, запевняю, усім від того краще стане. Хоч іноли ж треба згадувати, що Ви — жінка, тобто частиночка найкращої половини людства! Хоча і дуже скривджена. Чи назавжди таке залишиться, чи, може, зглянуться чоловіки на наше убозтво та допоможуть!.. Хто його знає... А поки ті чоловіки схаменуться, давайте познайомимось, може, одна одній у пригоді станемо. Щиро кажучи, я дуже сподіваюсь на вашу допомогу.

Отакої!.. Заговорилась, познайомитись ще не встигла! Даруйте, така вже у мене вдача. Адже я теж жінка, і не проминули мене наші жіночі проблеми, й життя під ноги не килимком пухнастим стелилося. Та все ще в наших руках, посумувати завжди встигнемо. Що ж про себе розповісти! Коли мені виповнилося 28 років, я жартувала з друзями, що можу тепер з повною відповідальністю назвати себе жінкою «не першої молодості», бо з «комсомольського» віку вже вийшла, залишивши в тому віці багато чого і доброго, і не дуже. Та, мабуть, і у вас не завжди все гаразд було, то ви мені розкажете, якщо заприятелюємо, добре! От у чому мені в житті пощастило—так це з друзями, котрі завжди виручать і мене, і моїх знайомих, і знайомих моїх знайомих... Начуваються вони, бідні, від мене, та все ж терплять. Колись я і вас з ними познайомлю, якщо схочете. Взагалі мені щастить на хороших людей!

А звуть мене Катериною. І назва сторіночки не випадкова, бо ж сказала, що запрошую до себе. На жаль, немає в мене ще справжньої вітальні, щоб додому запросити, то хоч у такий спосіб поспілкуємось, поки чоловіки політикою забавляються. Я теж чоловіка маю, та він, на щастя, лише «голі» дуже голосно кричить, так, що я в кухні підстрибую, а коли сесії показують, то мовчки дивиться й дітей не лякає. Дітей у нас двоє — синові скоро десять виповниться років та донечка 4 роки вже має. Ой, нелегко ті діточки мені дісталися, та й зараз, буває, хочеться світ за очі забігти, аби не чути, як битися починають та одне одному ніяк поступитися не хоче. Зате аж два сонечка в домі. Чим же мені ті «сонечка» засвітять, як повиростають!.. Ну, навіщо ж так, зразу. Може, ще обійдеться. Ні! То все ще попереду, а поки давайте поговоримо. ...Раз маю чоловіка, то маю і свекруху. Та про це іншим разом і в більш вузькому колі... Та ні, мені ще гріх жалітися, то я жартую. Зате свекор у мене такий, що, дай Боже, кожній такого чоловіка мати, правду кажу. А може зберемося разом та поперевиховуємо наших чоловіків! Чого на світі не буває! Прав-

...Якось у газеті «Комсомольская правда» була надрукована жахлива, як на мене, статистика: виявляється, 52 відсотки самогубств кояться на сексуальному грунті, а кожна друга сім'я в нашій країні — то кайданники, скуті ланцюгом дітей, звичок, умовностей...

Ця інформація потрапила мені на очі в той час, коли я готувала на телебаченні цикл психологічно-сексуальних бесід. Одна з них вийшла в середині жовтня в молодіжній студії «Гарт». Але я вважаю, що на таку тему слід розмовляти не тільки і не стільки з молоддю. Тож прошу тих, кому не цікаво, або кого дратує така тема, не лаяти мене чи фахівців, залучених до її висвітлення. Краще не читайте. Зі свого боку, вважаю, що коли хоч одна людина стане щасливішою з нашою допомогою, то вже буде велика радість.

А для тих, хто вважає себе досить досвідченою людиною, пропонуємо перевірити себе з допомогою тесту.

ЩО ВИ ЗНАЄТЕ ПРО ІНТИМНЕ ЖИТТЯ

1. В якому віці чоловік досягає найвищого рівня потенції?
а) між 17 і 21 роками; б) 21—30; в) 30—37.

2. Приблизно у якому віці у жінок спостерігається найсильніший сексуальний потяг?
а) між 17 і 21 роками; б) 21—30; в) 30—37.

3. Чи проявляється в дитинстві сексуальний потяг?
а) ні; б) лише у підлітковому віці; в) так.

4. Що відіграє вирішальну роль у формуванні наших поглядів в сфері сексуального життя?
а) погляди наших батьків; б) погляди наших друзів і подруг; в) власний досвід.

5. Що визначає наші сексуальні потреби?
а) фізичні і психологічні риси і особливості; б) спадкова схильність.

6. Яким є, на ваш погляд, ідеальне ставлення до проблем сексу?
а) сексуальні переживання можливі без кохання; б) кохання можливе без сексуальних стосунків; в) кохання і секс разом є основою для повного прояву стосунків.

7. Як повинна чинити жінка, котра не відчуває сексуальних потреб?
а) вона повинна змінити своє ставлення до сексу; б) вона повинна виключити секс з свого життя; в) вона повинна провокувати сексуальні переживання;

8. Яким прогнозом на майбутнє є повний пристрасті «медовий» місяць?
а) шлюб до кінця життя буде щасливим; б) шлюб під час «медового» місяця не дає ніяких гарантій подружнього щастя; в) щоб там не було, це гарний прогноз.

9. Що найпереконливіше доводить сексуальну гармонію?
а) взаємна ніжність і за порогом спальні; б) інтенсивність найвищих сексуальних переживань.

10. Як повинна чинити жінка, якщо чоловік не задовольняє її сексуальних потреб?
а) виявляти по відношенню до нього особливу ніжність; б) не замислюватись над цим; в) поговорити про це з партнером.

11. Наскільки безпечні так названі «безпечні» дні?
а) абсолютно безпечні; б) досить безпечні; в) небезпечні.

12. В якій мірі можна покладатись на дію протизачаткових таблеток?
а) в 85%; б) в 99%; в) 100%.

13. Правда, що зачаття можливе лише тоді, коли чоловік відчуває оргазм?
а) так; б) ні.

14. Чи завжди жінка повинна бути готовою до статевого акту?
а) так; б) ні; в) завжди, коли чоловік цього хоче.

15. Чи може жінка стати вагітною, якщо вона ніколи не відчувала оргазму?
а) так; б) ні.

16. Що може слугувати причиною сексуальної холодності жінки?
а) незнання власних сексуальних потреб; б) спадкова схильність; в) повна відсутність досвіду у партнера.

17. Що може викликати відсутність сексуальної зацікавленості у чоловіка?
а) фізична втома; б) розумове перенапруження.

18. Що являється причиною імпотенції чоловіків?
а) фізичні особливості; б) стрес; в) прихований гомосексуалізм.

19. Чи впливає фізична праця на сексуальний потяг?
а) так, послаблює його; б) так, посилює його; в) ні, не дає ніякого впливу.

20. З якою жінкою чоловік досягає найкращого взаєморозуміння в області сексу?
а) з жінкою, набагато старшою за нього; б) з жінкою, значно молодшою за нього; в) з жінкою приблизно його віку.

21. Що являється фактором, який визначає щастя жінки в коханні?
а) те, що вона проявляє повне розуміння потреб свого партнера; б) те, що вона вміє радіти фізичній близькості без фальшивого сорому; в) те, що вона має великий досвід в області сексу.

22. Що, на вашу думку, повинне бути результатом щасливого любовного переживання? (Допускається більше однієї відповіді).
а) повне задоволення коханням; б) менше монотонності в коханні; в) новий стимул у коханні.

23. Що потрібно для повного прояву любовних стосунків?
а) великий досвід партнера; б) великий досвід партнерки; в) приблизно однаковий досвід партнерки та партнер[illegible]

24. Якою є найкраща дорога до сексуальної гармонії?
а) знати самого себе і сво[illegible] бажання; б) зрозуміти партне[illegible]ра і врахувати його бажання; в) допомогти партнеру зрозуміти себе.

25. Яким чином краще за все з'ясувати проблеми, пов'язані з любовними іграми? (Допускається більше однієї відповіді).
а) при читанні спеціальних книжок; б) при обговоренні цих проблем з друзями; в) шляхом обговорення цих проблем з партнером, партнеркою.

Запишіть собі по 5 очок за такі відповіді: 1а, 2в, 4в, 5а, 6в, 7а, 8в, 9а, 10в, 11б, 12б, 13б, 14в, 15а, 17б, 18б, 19в, 20в, 21в, 22а, 22б, 23в, 24в, 25а.

Ви одержали більше 120 очок — кохання для вас дещо більше, ніж просто слово [illegible] но дуже важливе, — і ви вважаєте, що це один з факторів, який визначає щастя людини. Ви хочете, щоб кожне любовне зближення було незабутнім переживанням, причому ви усвідомлюєте, що в цьому переживанні важливу роль відіграє не лише тіло. Ніщо не може зробити вас таким нещасним, як монотонність або ж неподілене кохання.

60—120 очок. Якщо ми оцінимо ваші погляди на кохання як посередні, то це означає, що більшість людей (у будь-якому випадку на нашій географічній широті) почуваються так само. Можливо, ви повинні запитати себе, чому в житті кохання не відноситься до кульмінаційних вершин. Можливо, є конкретні причини для цього. Однак, якщо ви і ваш партнер будете прагнути того, щоб кохання стало нечуваним переживанням, це піде на користь.

Менше за 60 очок. Здається, у вашому житті кохання не відіграє особливо важливої ролі. Мабуть, ви взагалі його ще не віднайшли? Однак, якщо є партнер чи партнерка, це означає, що ви обоє не звертаєте уваги на цей чудовий бік життя. Коли кохаєш когось, то з ним можна говорити про все. Можливо, це допоможе. У будь-якому разі ви нічого не втратите.

ЗНОВ ТЕ САМЕ...

(Інтимна розмова з психологом та сексопатологом)

— Сергію Костянтиновичу, що повинно бути головним при створенні сім'ї?

— Звичайно, це кохання. Але для того, щоб створити нормальну сім'ю і жити протягом багатьох років, мати дітей, на перший план виходить питання психологічного контакту, поваги чоловіка до жінки, вміння розуміти одне одного. І коли все це є — тоді вже легше подолати бар'єр, який виникає між чоловіком та жінкою. Вони стають більш розкутими. Зрозуміло, що це буде сприяти і збільшенню соціальної активності людей. Крім того, людина, в котрої не все складається у сексуальному житті, стає більш дратівливою, у неї погіршується нервово-психічний стан. Це веде і до зростання злочинності, в тому числі на сексуальному грунті.

— Багато людей якось ніяковіють, розмовляючи на такі теми навіть між собою. Це, я гадаю, наслідок того, що нам вбивали в голови, ніби такі розмови непристойні...

— Так, що це не зовсім гарно, є речі, про які говорити не треба. Взагалі, ви розумієте, в чому парадокс: люди часто зовсім не ніяковіють, розмовляючи про сексуальні проблеми з незнайомими особами і не можуть подолати психологічний бар'єр у розмові з близькими людьми. Це навіть більше не психологічний, а етичний бар'єр. Тобто у жінки може виникнути така ситуація: якщо я почну обговорювати сексуальні питання, яка поза мені підходить, а яка ні, то він подумає, що я розбещена.

— Так, це недолік сексуального виховання взагалі...

— Це недолік сексуального виховання, причому один з найбільш серйозних. Тому що набагато простіше обговорити якісь питання з самого початку

Розмову вели: к. м. н. лікар-сексопатолог Сергій Костянтинович КОБЯКОВ та к. п. н. психолог Оксана Миколаївна ГАРНЕЦЬ.

да, мені спочатку себе б перевиховати. Бо чесно скажу — хазяйка з мене не так, щоб дуже... Може, навчити хто краще вміє! А я для вас місце ось залишаю, щоб було де поради друкувати. Домовились! Щиро дякую.

Єдина в мене найгарніша риса, як чоловік каже, що лаятись з ним не люблю. А як уже доводиться, то говорю тихо й літературною мовою. Та так же усі інтелігентні люди роблять. Не всі! Та знаю, але то ж не зразок! Бачте, як ми швидко порозумілися, а ви не вірили. Жінки ж хутко спільну мову знаходять, ми ж трішечки розумніші за отих, хай би їх чорти взяли, ну, тих, без яких нам так погано буває, що плакати хочеться, та й не тільки плакати... Ох, про те «не тільки» й згадувати не хочеться — такий гріх люди на душу беруть, храни їх, Господи.

...Щось мене занесло... Тож, хто гороскопами різними цікавиться та хоче докладніше про мене дізнатися, — а то цілком природне бажання, треба ж знати, з ким дружиш, — можу доповісти: я — Водолій, народжена в рік Бика. Ну, не треба одразу коровою обзивати, прошу Вас, під планетою Юпітер, по квітковому гороскопу — Омела, по деревному — Кипарис... Здається, все перелічила. Тепер залишається вам написати про себе, прошу, бо дуже чекатиму. Адресу мою обіцяли надрукувати в кінці номера, разом з іншими. Тож пишіть, та про мої прохання не забувайте! А може, ми й гороскопа свого з вами складемо! Це, коли всі Козероги та Водолії мені про себе, про свої долі напишуть, то ми й подивимось, чи підкорятись зіркам, чи посперечатись із ними, домовились! Завжди до ваших послуг

Катерина ВОРОНЕНКО.

Розумні люди кажуть, що найголовнішим у зовнішності жінки є голова і ноги. Мабуть, маються на увазі зачіска, колготки і туфлі. Ну, з колготками й туфлями справи кепські (не знаю, як у вас, а в мене так точно), а от щодо зачіски, то тут уже можна повоювати. Особливо, якщо мати свіжі відомості про напрями моди. І тут ми з фахівцем своєї справи Надією Васиною можемо вам допомогти. УВАГА:

Основними рисами сьогоднішньої зачіски є гармонія і простота, вишуканість і скромність. Не можна сказати, що тепер у моді той чи інший силует, певна довжина волосся. У жодну з епох не була в моді така різноманітність довжини волосся — від дуже довгого до найкоротшого. Що стосується стрижок, то вони сьогодні набули більш об'ємного вигляду, тобто чим пишнішою й хаотичнішою є зачіска, тим краще.

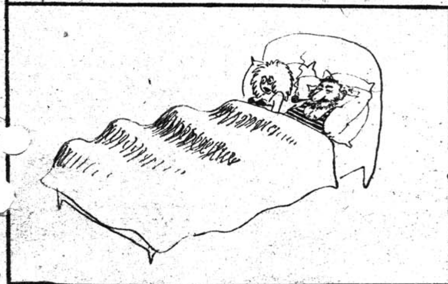
Слід окремо виділити стрижку «Віраж», яку з повсякденної легко перетворити на вечірню. Вона пасує як молодим дівчатам, так і жінкам середнього віку і виконується на основі прискореної хімічної завивки, що надає зачісці пишність.

Стосовно забарвлення. Як і раніше, у моді «пір'я». Воно лише набуло більш теплих тонів. Переважають кольори «золотої осені» — від золотавого до темно-каштанового. Попелистий і сірий не рекомендуються, оскільки обличчя від такого кольору волосся набуває похмурого відтінку.

З довгого волосся модними є зачіски на основі спіральної хімічної завивки, котра спереду декорується «коком».

З волосся середньої довжини — різноманітні варіанти «кареподібних» стрижок.

Надія ВАСИНА,
модельєр вищої кваліфікації, майстер салону-перукарні «Молодіжна мода».

Фотоколаж Михайла САЧКА.

Невигадана історія

ПЕРЕХРЕСТЯ

…итків немає, й не просіть. …ти у неї, бачте... В усіх діти. Ну чого рознюнялась? Багато вас таких ходить тут, і кожна, бачте, за душу хапає. То діти, то бабця при смерті, а на перевірку, якщо глянути, шастають туди-сюди, а навіщо, й самі не знають. Якщо тобі вже такі дорогі твої діти, то чого заперла їх у таку далеч? До мами? Добре, що є на кого зіпхнути. Мама — то добре, щаслива, що маму маєш. Ну, чого стовбичиш, як цяця мальована, заходь уже, будеш тут всеньку ніч зі мною маятись, кажу одразу — сну не буде. Сховай свої зелененькі, заплатиш, куди дінешся. З поїзда ж не вистрибнеш. Сідай тут на лежанку і не корч із себе велику скромницю. В тебе хто? Дівчата. А в мене син і дочка. Також чекають не дочекаються. Свадьба через місяць у моєї Ксені. Такого хорошого нареченого собі вибрала! Студент. І не п'є, не курить, а за моєю Ксенькою душу би стратив. Ох, мамочко, попутають нас з тобою контролери, буде тоді мені дірка з весільного бублика. А ти заміжня? Що, не вгодила, чи він тобі, такій пані не вгодив? Та знаю, знаю, не виправдовуйся, всі вони паскуди. Ось я коли заміж виходила, також золоті гори обіцяв, а привів додому, до своєї матінки, то скільки ж крові з мене випив. А матінка разом з ним за компанію. Я ж, якщо чесно, й не любила його, щоб аж так. Хотілося сім'ю мати, дах над головою. Я ж інтернатська, підкидень. Не сподобалась я моїйріднесенькій, то вона мене на поріг казенного дому. Навіть записки не написала. Живи, як хочеш, на казенний рахунок, на казенних харчах. А які то харчі, бодай би вороги ними вдавилися. Ну, звісно, дівка без роду, без племені, без приданого. Щось путяще й не подивиться. Отож і вийшла я за свого крокодила. Вчився він у ПТУ, і я там же. Одразу бачила, що любить заглядати в чарку. Та що ж, хіба до нас, інтернатських, тверезі ходили? Десь під кущами залиють очі та й на подвиги тягне. А до кого підуть? Та до нас же, сиріток, безбатченків, безмамченків. Ми покладисті. Хоча я — ні. Сказала йому одразу, подобаюся — женися, а ні — гуляй, Васю! Женився. Привів додому. Я шкребу, мию, свекруха поїдом їсть: і зварила не так, і прибрала не так. А звідкіля я знаю як. Нас то вчили «Партія веде», а як жити далі в світі — то ніхто і не обмовився. Промучилася я з півроку, та й подалася в провідниці на поїзди. Треба було якось декретну відпустку заробити. Тут і зовсім життя не стало. І така, і сяка, сама знаєш, як до нас, провідниць, ставляться. Довго я терпіла. Двох дітей нажили, а коли вже почав мене бити до посиніння, то подала заяву на розлучення. Ми тоді якраз квартиру одержали. Невелика, двокімнатна. Як же я нею тішилась, сама кожну шпаринку вилизала, сама й ремонт зробила, бо мій суджений не просихав. Ми ж, інтернатські, бідові. На той час я вже навчилась сяк-так порядкувати. Вміла й приготувати, й на стіл подати. Дітей, поки були маленькі, залишала на сусідку, а підросли, то й самі уже раду давали. Ото приїжджаю я якось з рейсу, а мій ремонт тю-тю! Все обпльовано, переламано, Санько з Оксанкою з кутків визирають, як вовченята, всі в синяках. Ось тут я й світу не побачила. Завила, закричала: ну за що ж, Божечку, хай я бур'ян безрідний, а діти мої за що мають мучитися?! Так і розлучились. Вигнала я його з гріхом пополам з дому, довго він ще після того судився зі мною, переслідував, погрожував. Ламав двері, та я вже навчилася. Як тільки що — одразу за сокиру хапалась. Бог беріг, не взяла гріха на душу. А недалеко було до біди, скажу тобі чесно.

О, тихо, зараз Шепетівка... Тут можуть контролери, бий їх синій камінь, вповзти. Ти, мамочко, закрийся в туалеті й сиди тихо, щоб і муха тебе не почула. Нічого, нічого, перетерпиш. Якщо хочеш добратися до своєї малечі.

...Та виходь уже. Чого тремтиш, то я маю тремтіти, звалилась ти на мою голову. Якби не розжалобила ти мене своїми дітьми, нізащо б не взяла. Досить. Наїлась я вже лівих грошей. Тяжко наїлася. Я ж у тюрмі сиділа. Чого дивишся? Сім місяців відколотила. Тютелька в тютельку. Отак попутали мене два роки тому чорти. Вповзли, як вужі, я й не помітила, а в мене зайців... вагон битком набитий. Контролери були московські, рейд всесоюзний, комсомольський проводили. То мене — раз, і зацапали. Я й зоглядітись не встигла, коли вже й суд, і строк, і тюрма. А що з моїми дітьми, як вони там — то й не знаю.

Тюрма? А що тюрма. Там теж люди. Хто чоловіка п'яного подушкою задавив, хто кілограм м'яса за прохідну виніс. А тут всі рівні. Голенькі. Босенькі. Голодненькі. Потрапила я за грати й забилась криком — діти! Що там діти? Синові 16, уже паспорт є. І прописка. Дасть Бог, квартиру не заберуть. А втім — хтозна. Сама знаєш, які в нас закони. Спочатку билася я головою об стіни, а потім почала шастати до охоронців. Хто десятку дасть, хто п'ятірку. За ніч. Щось-таки та набігало. За перший місяць гроші віднесла до начальника тюрми. На колінах повзала, просила, щоб відіслав їх дітям. А того щось зморозило. Сам же не гребував мною, а коли я гроші принесла та й пояснила, що до чого, то побілів, як стіна, сивий чорт, і губи затремтіли. Відіслав він-таки мої гіркі гроші. Вже потім дізналася, коли приїхала, ще і своїх добавив чималенько. Грішив, видко, ото й відкупитись хотів від Бога. Та чого це я? Він же, коли мене товарки по тюрмі покалічили якось (тяжко і страшно били) за мої нічні походеньки, то й добився, щоб мені скоротили строк, він же й гроші мені на дорогу дав. Не знаю, де він і що з ним зараз, але хай живе довго, й совість його не мучить, бо, може, хоч одне добре діло зробив на світі — врятував моїх дітей. Не пішла дочка по руках, а син таки в школі навчався й за сестрою дивився. Перебилися якось. Дочекалися.

Ох, мамочко, збирайся потихеньку. Під'їжджаємо. Може, ще зустрінемось коли. Гроші... Які там гроші? Купи дітям лимонів та меду, та й передай їм привіт від однієї бідової провідниці.

Записала
Наталя ДЗЮБЕНКО.

Катерина ВОРОНЕНКО

ВОРОНЕНКО Катерина Олексіївна народилась у 1962 році. Закінчила заочне відділення бібліотечного факультету Київського державного інституту культури. В 27 років вичитала, що найкраща професія — добре оплачуване хобі. То й подалася у журналістику. В газеті працює півтора місяці, сподівається, що непогано. А як вважаєте ви!

Хокей

Наш хокей майже місяць тому пішов на традиційні різдвяні канікули, завершивши перший етап чемпіонату країни. Більшість клубів переключилася на міжнародну хвилю. Не став винятком і київський «Сокіл», який, нагадаю, на проміжний фініш прийшов восьмим.

СЛОВАЦЬКІ МАРШРУТИ «СОКОЛА»

Український клуб побував із візитом-відповіддю в Словаччині. Одразу зазначу, що наші земляки поїхали до своїх давніх друзів — хокеїстів «Слована» не в найсильнішому складі. Ну, по-перше, головний тренер Анатолій Богданов (як консультант) і двоє хокеїстів Валерій Ширяєв і Анатолій Найда посилювали в ті ж дні воскресенський «Хімік».

Найкращий бомбардир ліги (22 закинуті шайби і 12 голевих передач) Раміль Юлдашев був викликаний до першої збірної Радянського Союзу для участі в турнірі «Известий». Ще двоє киян готувалися до чемпіонату світу серед юніорів, який приймали ковзанки Канади: захисник Олексій Житник та форвард Валентин Олецький.

Нарешті, один з найкращих українських нападаючих Дмитро Христич підписав контракт з клубом НХЛ «Вашінгтон кепітелз» і вирушив до столиці Сполучених Штатів.

Це були, так би мовити, «приємні втрати». Але не обійшлося й без прикрих. Не одужав після важкої травми Андрій Овчинников. З різних причин не змогли вийти на лід Валерій Ботвинко, Олег Бурханов та Едуард Валіуллін.

Помітили? Це — майже ціла команда. Отож, на місце вибулих взяли перспективних гравців з київської ШВСМ. Був серед них і юний захисник Олег Полковников, якому під час словацького турне «Сокола» виповнилося 17 років. Але хлопець виявив себе справжнім мужчиною. Втім, про це дещо пізніше.

Зі «Слованом» гості зустрілися лише в завершальний день перебування на словацькій землі. Річ у тім, що братіславські хокеїсти в цей же час брали участь у міжнародному турнірі в Мюнхені. Але киянам сумувати не довелося. На комфортабельному автобусі братіславського клубу, яким керував симпатичний, веселої вдачі Еміл Мишовець, найулюбленішою фразою якого була: «Немає проблем», вирушили до міста Зволена. Там українські спортсмени тренувалися і зіграли товариський поєдинок з командою ЗТК, яка виступає в Народній Словацькій лізі (це, як в СРСР — перша).

Хоч господарі й чинили опір гостям протягом тривалого часу, все ж дався взнаки вищий клас гравців «Сокола», який переміг — 8:0 (0:0, 2:0, 6:0). Шайби закинули — Савицький, Куценко (дві), Кузьминський (дві), Синьков, Лубнін і Сидоров.

Потім було повернення до Братіслави, кілька днів тренувань і, як вінець турне, товариська зустріч «Слована» з «Соколом». А проходила вона за гостросюжетним сценарієм. І глядачі (їх зібралося більше тисячі), і хокеїсти словацької команди були буквально приголомшені, коли на четвертій хвилині кияни повели перед — 2:0 (відзначилися Кулабухов і Сидоров). Але поступово господарі оговталися, зрівняли рахунок, а на 28-й хвилині повели — 4:2!

Щоправда, під кінець другого періоду Синькову вдалося скоротити відставання. Однак на останню перерву кияни йшли з опущеними головами.

У роздягальні відбулася чоловіча розмова, яка допомогла «Соколові» розправити крила і зіграти в чудовий хокей. По два рази відзначилися Василенко та Лубнін, а ще й Савицький. У підсумку — переконлива перемога «Сокола» — 8:4. Кортить сказати й про те, що хокейний пенальті, який виконував словак Сікора, парирував наш воротар олімпійський чемпіон Віталій Самойлов.

Ну, а юний Полковников, про якого ми вже згадували, так «прийняв» на силовий прийом кремезнючого форварда господарів Матуліка, що той, зробивши в повітрі кілька кульбітів, з повагою подивився на молодого суперника. До речі, Матулік тільки-но повернувся до рідного міста після трьох років виступів у відомому «Едмонтон Ойлерзі» та сезоні, проведеному в канадському клубі з НХЛ — «Квебек Нордікс».

Сталося під час турне й чимало цікавих та приємних зустрічей. Щиро й радо вітав киян Йозеф Буковинський — у минулому гравець «Слована» і збірної ЧСФР. Він приїхав додому на кілька днів з Італії, де працює тренером, але знайшов час, щоб побувати на тренуванні «Сокола», погомоніти зі старими приятелями.

Слова вдячності були сказані й на адресу тренерів хокейної школи зі Зволена — Павла Бачака та Ладислава Пациги. Обоє з особливою приязню поставилися до гостей з Києва. І це не дивно, бо вихованці цих фахівців вже не один рік товаришують з хлопчиками з СДЮШОР «Сокіл» (Київ), яких готує Вячеслав Соколов. До речі, минулої весни юні кияни побували в цьому словацькому місті і виграли представницький міжнародний турнір.

Наступного дня після матчу із ЗТК хокеїсти «Сокола» проводили тренування на льоду місцевого «Зимового стадіону». І от до тренера киян Олександра Фадєєва підійшов високий юнак, який зовні дуже нагадував відомого форварда НХЛ Уейна Гретцьки. Робін Голеці (це про нього мова) попросив Олександра Михайловича дозволу потренуватися з його хлопцями. Робін приїхав до Зволена з Чікаго, куди його батьки — словаки за походженням — виїхали свого часу і їм надав матеріальну й різну допомогу відомий, вірніше, легендарний професійний хокеїст (також словак) Стен Микита. Так от, тато Робіна — бізнесмен, торгує в Європі автомобілями. Сам юнак закоханий в хокей, грав у молодіжній збірній Канади. А торік приїхав до ЧСФР навчатися комбінаційній грі. Це стажування триває.

Голеці, який чудово катається, відмінно володіє ключкою, швидко знайшов спільну мову з гравцями «Сокола».

Завершилося заняття і Робін сказав мені:

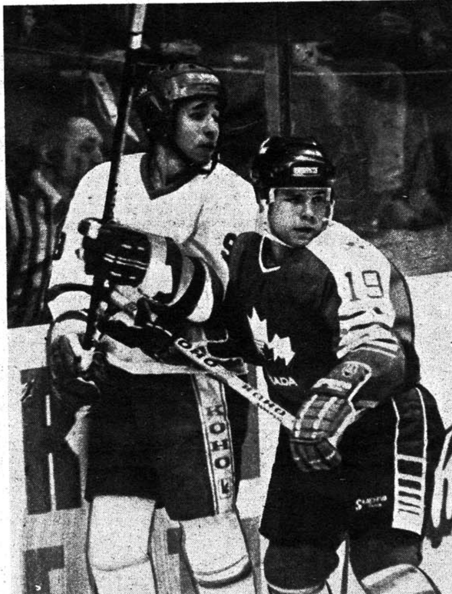
— Я дуже щасливий, що потренувався в такому знаменитому гурті. Український клуб користується високою міжнародною репутацією, тому я мав велику користь від спільного тренування, дістав високу насолоду...

Планувалася ще одна зустріч, але вона, на жаль, не відбулася. В нинішньому сезоні в складі «Слована» виступають колишні нападаючі «Сокола» Геннадій Котенок і Олег Мудров. Але наші шляхи з ними в ті дні розійшлися. Через термінові справи обоє гравців поїхали до... Києва.

...Ну, а тепер «Сокіл», який, нарешті, зібрав докупи найсильніших гравців, бере участь у міжнародних змаганнях у Німеччині та Швейцарії. Втім, це вже інша розмова.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ, спеціальний кореспондент «Голосу України».

Братіслава — Зволен — Київ.

НА ФОТО: поки хокеїсти київського «Сокола» виступали на ковзанках міст Чехо-Словаччини, їхній лідер атак, найкращий бомбардир першого етапу чемпіонату СРСР Раміль ЮЛДАШЕВ у складі збірної Радянського Союзу брав участь у традиційному міжнародному турнірі «Известий» у Москві і став його переможцем. А це кияни ведe боротьбу з канадцем Тоддом БРОСТОМ.

Фото Миколи БОЧКА.

ПОГОДА

Як повідомили кореспонденту газети «Голос України» в Українському гідрометеоцентрі, 3—4 січня на Україні утримається тепла погода, часом дощ та мокрий сніг. Місцями туман. Вітер південно-західний та західний, 5—10 метрів за секунду.

Температура вдень 0—6 градусів тепла, на півдні до 10 градусів, вночі від 1 градуса морозу до 5 градусів тепла.

По Києву та області сьогодні вдень часом опади, вітер південно-західний, 5—10 метрів за секунду. Температура 0—5 градусів те

НАШІ В НХЛ

В НХЛ виступає чимало наших хокеїстів, й інтерес до чемпіонату цієї канадо-американської ліги у нас особливий. Вже шість матчів зіграв за «Вашінгтон кепітелз» киянин Дмитро Христич. На його рахунку дві закинуті шайби. Одну з них він провів у ворота «Квебек Нордікс». На жаль, вашінгтонці поступилися — 3:4.

Кореспондент «Голосу України» розмовляв з батьком Христича — Анатолієм Федоровичем. Ось що той розповів:

— Дмитро, здається, вже прижився в новому колективі. Отримав квартиру. До речі, вона знаходиться неподалік від помешкання іншого нашого земляка Михайла Татаринова, який також грає у «Вашінгтоні».

А ось повідомлення агентства АП. Захисник київського «Сокола» Олександр Годинюк, який нещодавно втік із свого клубу, дістав дозвіл виступати за «Торонто Мейпл Лівз». Як повідомив представник «Торонто», його клуб викупив 20-річного гравця у «Сокола». Але за рішенням президента НХЛ Джона Зіглера, Годинюк у найближчих матчах «Мейпл Лівз» участі не братиме, а виступатиме у «фармзклабі» торонтців — команді з американської хокейної ліги (АХЛ) — «Ньюмаркет», яка нині посідає шосте місце у дивізіоні «Південь»...

Утім, поставимося до цієї інформації спокійно. І зачекаємо повернення з ФРН київського «Сокола». А від його головного тренера Анатолія Богданова дістанемо вичерпні відомості про те, чи справді київський колектив взяв відкупного за Годинюка в «Торонто Мейпл Лівз»?..

Віктор БРАНИЦЬКИЙ

БРАНИЦЬКИЙ Віктор Петрович — спортивний оглядач. 1948 року народження. 1974 року закінчив факультет журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Працював у «Спортивній газеті», «Молодій гвардії», «Київській правді», постійний автор «Советского спорта» і тижневика «Футбол». Член правління Асоціації спортивних журналістів СРСР.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Автор макета — Леонід Підлужний.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Випусковий — Леонід Клюско.

Бригада коректорів: Леся Онищенко, Галина Адамович, Валентина Лукаш, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська.

Верстальники: Анатолій Артеменко, Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти: Тетяна Мухіна, Валентина Яковенко.

* * *

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50. Індекс 60955.

Тираж 172.500.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 60 коп.

Зам. 05815.

Номер підписано до друку в 17.40 За графіком — 17.40